

Budapest



Budapest

ungersk tragedi i fem akter

av Christian Lanciai (1997)

Personerna:

Ferenc
Miklos
Bela
Elisabet
fadern (Anton)
Lajos
modern (Maria)
Joszef
Georg
Istvan
Sandor
Kapten Arnold Schönfeld
Adolf Eichmann
Raoul Wallenberg
Doktor Szasz
Bertold, trädgårdsmästare
Zsazsa, hushållerska
en tiggarpojke
Imre, servitör
en annan kypare
Zoltan, polis
Kardinal Joszef Mindszenty
andra poliser och militära förhållare

Handlingen utspelar sig i Budapest med omnejd
före, under och efter andra världskriget.

Copyright © Christian Lanciai 1997

Budapest

Akt I scen 1. Festen är förberedd.

Ferenc Nå, Miklos, varför är du inte på teatern?
Miklos Jag har sett honom dansa förut. Jag vet att han klarar det.
Ferenc Alla tycks ta det för givet.
Miklos Vi är säkra på honom, Ferenc. Om det finns någon man kan lita på så är det Lajos.
Ferenc Det vore konstigt annars med den bakgrund som han har. De flesta i hans familj tycks också ta hans framgång för givet, för de är ju nästan alla här.

Miklos De tyckte det var viktigare att förbereda festen hemma än att vara med på hans premiär.

Ferenc Ändå verkar det hela lite väl mycket lukta av att ta ut segern i förskott.

Miklos Det ligger i tiden, Ferenc. Det gör alla nu för tiden.

Ferenc Och det kan inte pågå hur länge som helst utan att det slutar illa.

Miklos Du är nog den enda pessimisten här idag, Ferenc.

Ferenc Jag är inte pessimist. Jag är realist. Därför är jag ingen spelare. Och jag lovar dig, att om Hitler startar krig lämnar jag Ungern genast.

Bela (en pilkorsare) Jag råkade höra det där sista, Ferenc. Varför tror du det blir krig? Och varför vill du i så fall överge ditt fädernesland?

Ferenc Jag sade inte 'att'. Jag sade 'om'. Så länge Hitler inte börjar krig är vi säkra, men bara så länge.

Bela Tror du att han vill ha krig?

Ferenc Bela, du får ursäkta mig, men med dig kan man inte diskutera, för du är part i målet.

Miklos Juristen har talat.

Bela Förklara vad du menar.

Ferenc När du ställer frågan, 'tror du Hitler vill ha krig?' gör du dig delaktig i samma falska hyckleri som besjälar alla fascistdiktatorer idag, från Spanien till Ungern inklusive Italien och Tyskland. Alla vet att ni alla vill ha krig, och ni försöker inte ens dölja det, för det enda ni sysslar med är ju militärparader och upprustning. Det är inte frågan om att ni alla vill ha krig. Den enda frågan för er är om Hitler kommer att leda er in i kriget eller inte.

Bela Och om han gör det? Var står du då själv? Vill du då försvara Ungern mot bolsjevikerna, Ryssland och annan kommunism, eller vill du då förråda ditt hemland och fejt överge det?

Miklos En ledande fråga, eller hur, Ferenc?

Ferenc Jag ska ändå besvara den. Det enda som är säkert, Bela, är att jag aldrig kommer att stå på Hitlers sida.

Bela Betyder det att du sympatiserar med Stalin?

Ferenc Jag kommer ännu mindre att någonsin ta parti för Stalin. Ej heller kommer jag någonsin att stödja Franco eller Mussolini.

Bela Och Horthy?

Ferenc Bela, även om jag heller aldrig kommer att stödja er pilkorsare, som är samma våldsfrämjande fascister som i Italien och de andra diktaturerna, så kan jag inte anse att Horthy har gjort vårt land någon skada.

Bela Det gläder mig. Då står vi på samma sida.

Ferenc Nej, det gör vi inte om det blir krig, för då skulle du stödja Hitler.

Bela Jag är mera realist än du, Ferenc, när jag påstår, att om det blir krig, så är Hitler bättre än Stalin. Tänk en smula på att vi befinner oss mitt emellan dem.

Elisabet (avbryter dem) Alltid samma politiska diskussioner er emellan, otäcka karlar! Hörde ni inte att Lajos far har portförbjudit politiken här idag, och att vi bara ska ägna oss åt konst och nöjen, skönhet och fägring?

Miklos Jo, det är Lajos dag idag, och han är den enda förnuftiga av oss som valt den vägen.

Bela Mot sin egen faders vilja.

Miklos Men med sin faders hjälp.

Bela Med en sådan far hade han kunnat bli vad som helst. Men han valde att bli oskyldig.

Fadern (kommer fram till dem) Där är du, Elisabet! Maria söker dig i en viktig angelägenhet.

Elisabet Vad då?

Fadern Hon vill bara ha ett råd. (*Elisabet går.*)

Miklos Är allting färdigt, herr baron?
Fadern Det kan inte bli bättre förberett. Nu fattas bara festföremålet, och han ska komma när som helst.
Ferenc Har ni hört något från teatern?
Fadern Allt har gått som planerat. Föreställningen är slut, och Lajos debut har överträffat allas vildaste förväntningar.
Miklos Väntade ni er någonting annat?
Fadern Nej, Miklos, jag väntade mig ingenting annat.
(*Bilhorn hörs utanför.*)

Nu är han här! Maria, samla gästerna! Vi går till bords så snart han kommit in! Han måste vara utsvulten!

(*försvinner. En massa festklädda gäster dräller in.*)

Elisabet (*banar sig väg*) Lajos! Lajos! (*kommer fram till en ung man med en stor blomsterkrans runt halsen, omfamnar honom.*)

Gratulerar!

Lajos Elisabet, det ska vara du till att först av alla kasta dig i mina armar efter att jag blivit stjärna.

Elisabet Alla dina vänner är här.

Lajos Jag saknade dig i salongen.

Elisabet Här var så mycket att göra.

Lajos (*ser sig omkring, ser sina vänner*) Jag saknade er alla i salongen.

Miklos Den här föreställningen är bättre, ty den är verklig. Där i din operavärld är allt bara drömmar, Lajos. Dina bästa vänner finns bara i verkligheten.

Lajos Tack för det, Miklos. Jag uppskattar din uppriktighet.

Fadern (*banar sig väg*) Min son! (*omfamnar honom*) Så har du då kommit därefter. Alla dina drömmar har uppfyllts.

Lajos Det är din förtjänst, pappa.

Fadern Nej, det är ditt hårda arbete och din målmedvetenhet. Men allt är dukat och färdigt. Tjänarna väntar på att få bära in middagen. Och du måste vara hungrig.

Lajos Du vet, far, att konsten kräver en fastande mage.

Fadern Nej, min son, det är självplågeri. Konsten kräver aldrig sådant. Men av någon anledning ägnar sig alla konstnärer åt självplågeri för konstens skull. Det är en helt annan sak. Därför ville jag aldrig att du skulle bli konstnär.

Lajos Men nu är jag konstnär, och jag har lyckats.

Fadern Ja, min son, och jag får hålla till godo med det. Till bords nu, alla! Middagen är serverad!

Lajos (*Modern kommer fram och omfamnar honom.*) Mamma!

Modern Välkommen hem, min son, från konstens slagfält.

Lajos Det var inget slagfält, mamma. Det var bara skönhet.

Fadern Tramsa inte nu, Maria, utan gå och sätt dig. Vad väntar ni på, allesammans? Tror ni kanske att jag ämnar hålla tal? För det är just vad jag tänker göra, men inte förrän ni alla har satt er. (*Gästerna får skyndsamt att sätta sig.*) Och tro inte att maten väntar på er, för den kallnar alltid fortare än vad hungriga matvrak blir mätta. Men nog nu med speglosor! Jag har inte inbjudit er alla hit idag för att förolämpa er, utan enbart för att upphöja min älskade förstfödde son Lajos, familjens svarta får, som alla hade uppgett som förlorat och särskilt jag, men som genom sin tvivelaktiga karriär just därigenom i stället har lagt hela Budapest för sina fötter. Res dig upp, min son, än en gång, och kom fram till mig, så att jag får omfamna dig än en gång inför hela världens ögon och mitt i centrum för allas blickar! (*Lajos har rest sig och kommit fram till fadern, som omfamnar honom varmt och hjärtligt.*) Denne var min älskade son, som vi trodde att var förlorad, men se, nu har han kommit tillbaka igen! Och det som en prins!

(*Leverop och applåder. Alla jublar och instämmer i munterheten.*)

(med spelad barskhet) Gå och sätt dig nu igen, Lajos, så att jag nu får snäsa av dig ordentligt och tala dig till rätta!

(Fadern inleder nu ensam stående sitt egentliga tal.)

Kära vänner, när Lajos första gången anförtrodde sin familj att han ville bli balettdansör förfasade sig hela släkten. Det var något så oerhört att det hotade bli den värsta skandalen i familjens historia. Jag inledde genast mitt livslånga arbete för att förmå honom att avstå från en sådan dumdristighet, men det endast sporrade honom. Så trots mitt hårdnackade motstånd mot dina självsvåldiga planer, Lajos, måste du sedan medge att jag stod dig bi hela vägen! Jag har aldrig svikit dig!

Lajos Far, du sade då redan, att du skulle hjälpa mig vad jag än ville göra. Det löftet har du aldrig svikit.

Fadern Hör! Hör! Min son talar till mig av tacksamhet! Nåväl, han blev balettdansör, trots att släkten förbjöd det och trots att vår samtid är det mest olämpliga tänkbara för att utbilda sig inom konsten. Det behövs ingen Bela för att tala om för alla att hela världen rustar för krig och helst bara marscherar och använder alla industrier till att bara göra tanks, stridsplan, kanoner och bomber. Och i denna vansinnets tid valde Lajos ändå att bli balettdansör, som han hade för avsikt att dansa bort alla bomber och bombplan. Därmed krönte han hela världens samlade dårskap och fåfänga!

Lajos Du medger således att balett är bättre än kanoner!

Fadern Förvisso, min son! Men vår familj är en affärsfamilj. Vi har aldrig lämnat en mindre förmögenhet i arv till följande generation än den vi mottog från våra fäder. Och där just har vi kruxet. Skönhet blir man inte rik av idag. Den bara kostar pengar. Medan världens mest lönsamma industri är krigsindustrin.

Lajos Du fick Bela i stället som min krigsgalne ställföreträdare.

Fadern Ack, ja, Bela, min andre son, min perfekte son, den borne nationalhjälten, Napoleons beundrare och lärjunge, nationalisten med stort N, som dessutom är en så skicklig affärsman.... Res dig upp, Bela! (Bela reser sig.)

Fastän Lajos segrat i sin karriär och gjort sig ett namn är det osäkert att han i dessa tider kan ro hem någon ära och överleva. Till och med i Tyskland arresteras ju judar och förs bort ingen vet vart fast de till och med är konstnärer. Ingen framtid är mera osäker idag än idealens framtid, skönhetens och estetikens, konstens och kulturens, alla de värden som Lajos valt som sitt liv. Därför är det tveksamt om Lajos ens kommer att kunna bilda en familj. Men Bela, min andre son, den blivande krigshjälten, vet att satsa på rätt häst och tjäna förmögenheter på krigsindustrin! Jag vill därför preliminärt göra Bela till min huvudarvinge och familjens blivande överhuvud, tills vi ser vad det egentligen blir av Lajos karriär. Lajos har sagt att han är med på detta, och jag hoppas att han förblir vid sitt ord.

Bela Accepterar du detta, Lajos?

Lajos Fullkomligt.

Bela Då kan jag med gott samvete ta på mig ansvaret, tills Lajos eventuellt får en son.

Fadern Vi måste göra så här, Lajos. Det är sed inom familjen. Vi har aldrig tagit risker. Vi har alltid hört till landets förnämaste magnater, och den linjen får inte brytas ens av en framgångsrik balettdansör.

Lajos Jag har varit införstådd med detta, far, ända sedan jag slutade skolan. Och det finns dock hopp om att jag ändå kan lyckas även med familjen, (drar till sig Elisabet,) ty jag är inte utan vänner. (Alla jublar.)

Fadern Då återstår det bara för mig att avsluta mitt tal med att utbringa en skål, för min älskade förstfödde son Lajos, hans framgång och karriär som dansör på vår nationalopera, och hans tillkommande familj! Skål, allesammans!

(Alla deltar hjärtligt i skålen och tillägnar den Lajos med allt hjärta.)

Hugg nu in, medan maten ännu är varm! (sätter sig äntligen.)

(Plötsligt kommer det tre pilkorsare till tillställningen.)

Bela Joszef! Georg! Har det hänt något?

Joszef Ja, det har hänt!

Georg De sade det just i nyheterna. Hitler har anfallit Polen.

(Fadern sätter ner sitt glas.)

Bela (utom sig av förvåning) Är det sant?

Joszef Annars skulle de väl inte ha sagt det.

Modern (tyr sig till fadern) Anton, vad ska detta betyda?

Fadern Mor, det är början till slutet för vår värld.

Bela Var inte orolig, mor. Det blir nog inte värre. Hitler tar Polen, som han tog Tjeckoslovakien. Sedan är det färdigt med det.

Fadern Är du så naiv, min son?

Miklos Ingen vet hur ett krig kommer att sluta. Det enda säkra med ett krig är att alla ångrar det efteråt.

Fadern I synnerhet alla de mördade offren, som skall skrika efteråt i hundra år, som de skrikit ända sedan mordet i Sarajevo.

Modern Var inte så melodramatisk, Anton.

Fadern Jag är realist, Maria.

Ferenc (försöker lätta upp stämningen) Nå, så det är krig. Än sen? Är det det vi är här för att fira? Jag trodde Lajos framgång var viktigare. Han är ju nu en erkänd för att inte säga krönt konstnär, och vad kan Hitler göra åt det? Om Hitler bombar Warszawa, så dansar ändå Lajos för oss i Budapest, och det är väl mera väsentligt, eller hur?

Miklos I högsta grad, Ferenc.

Ferenc Och dessutom har ju Lajos en fästmö! Borde vi inte fira henne också? För ni är väl förlovade, Lajos?

Lajos (ställer ner sitt glas) Ferenc, jag kommer aldrig att gifta mig förrän detta krig är över.

Ferenc Det hindrar inte din förlovning.

Lajos Jo, det gör det. (ser på Elisabet) Jag vill inte binda den jag älskar förrän jag kan göra det.

Elisabet Lajos har rätt. Med kriget är allt osäkert utom vår kärlek.

Ferenc Och den lever alltid längre än kriget.

Miklos Är du nöjd nu, Bela, när du fått ditt krig?

Bela Utomordentligt nöjd. I och med detta kan kommunismen slutgiltigt besegras och utrotas.

Ferenc Du menar att Hitler borde ta Ryssland efter Polen?

Bela Kommunismen är ett korthus som kommer att ramla bara man blåser på det. Ingenting håller i Ryssland. Allt vad Hitler behöver göra är att blåsa.

Miklos Det gjorde även Napoleon och hundra år före honom Karl XII. Båda blev blåsta.

Bela Nåja. Hitler är inte där ännu.

Ferenc Och han har slutit vänskapspakt med monstret Stalin. De ämnar dela Polen mellan sig. Därefter vill de kanske dela Ungern.

Bela (skrattar) Omöjligt.

Ferenc Ja, Bela, det säger du idag. Men far Anton här vet att i krig och kärlek är ingenting ont omöjligt. Eller hur?

Fadern Ja. I krig är ingenting ont omöjligt, och i kärlek är ingenting gott omöjligt.

Miklos Därför får kärleken aldrig urarta till krig. Kom ihåg det, Lajos!

Ferenc Ändå är det just vad den gör i de flesta hem.

Miklos Gå hem med din pessimism, Ferenc!

Ferenc Dess värre är det alltid pessimismen som går hem.

Lajos Vad menar du, Ferenc?

Ferenc Jag menar, Lajos, att alla goda människor tyvärr är pessimister. Och varför är de pessimister? Därför att de vet att godheten alltid får kämpa i motvind, och att den alltid till slut blåser omkull.

Miklos Ändå menar Ferenc att även Hitler torde blåsa omkull.

Ferenc Liksom Stalin. Men tyvärr tror jag det kan ta tid.

Lajos Hur länge tror du kriget varar, Ferenc?

Ferenc Längre än det förra världskriget. Det här blir ett nytt och större världskrig, ty Churchill och Frankrike kommer aldrig att låta Hitler få Polen.

Miklos Är han realist eller pessimist?

Elisabet Emedan han är realist är han pessimist.

Miklos Det låter illa, Elisabet. Kan det vara så illa?

Bela Ni målar bara fan på väggen. Det här är vår stora chans att få förnuftet att göra rent hus med vanvettet i världen!

Ferenc Hur definierar du då vanvettet, Bela?

Bela Vanvettet är naturligtvis kommunismen!

Ferenc Nå, antag att Hitler lyckas utrota alla kommunister. Vilka tror du han vill utrota sedan?

Bela Kommunisterna är de enda han vill utrota.

Ferenc Nej, Bela. Han vill även utrota alla judar, som han likställer med kommunister. Och sedan vill han väl utrota alla andra folk utom tyskarna.

Fadern Och till sist vill han väl utrota även tyskarna, så att han blir ensam kvar i världen. Det är det alla diktatorer vill: utrota alla andra för att de själva ska få bli ensamma med makten.

Bela Det här spårar ur.

Fadern Alla krig spårar alltid ur, min son. Inget krig kan någonsin kontrolleras.

Bela Far, du är fatalist. Försök se det positiva i det hela.

Fadern Krig och diktaturer har alltid gjort hela mänskligheten och dess historia övervägande negativ.

Miklos Kan du se något positivt i kriget, Bela?

Bela Nej, men jag låter inte kriget hindra min naturliga optimism. Och min bror är likadan. Han är balettdansör och ämnar inte dansa mindre för att det är krig.

Lajos Tala för dig själv, Bela.

Bela Har jag inte rätt?

Lajos Jo, men det gör mig inte till optimist. Jag skall fortsätta dansa så länge kriget håller på men utan att blunda och utan att vara optimist.

Bela Menar du att jag blundar?

Lajos Ja, Bela, du blundar.

Bela Tvärtom är ju jag den som ser, den som har visioner!

Lajos Bela, du är pilkorsare själv och beundrar nazisterna och fascisterna för att de kan främja Ungern och kanske göra det stort och mäktigt. Det är dina visioner, som bara är egoistiska intressen.

Bela Jag vill bara Ungerns bästa!

Ferenc Lajos menar, att all nationalism är nationalegoism.

Bela Då är du socialist, Lajos!

Lajos Nej, jag är konstnär. Och jag vill därför inte se någon lida, ty allt lidande är ett brott mot skönheten och konsten. Du blundar för de andra folks lidande, Bela, som nazismen och fascismen kommer att köra över med ångvältar och krossa. Och alla offer är alltid oskyldiga.

Ferenc Lajos ser redan slutet på kriget.

Fadern Då är han optimist.

Miklos Nej, realist.

Bela Jag struntar i vad ni tycker. Jag har mina plikter att sköta. De är mot min familj och mitt land.

Fadern Det är ingenting ont i det, min son.

Bela Medan min bror dansar för socialismens krav på frihet från lidande.

Lajos Det är bättre än krig.

Fadern Mina söner, ni har båda rätt. Låt oss se nu med detta krig vem som överlever. Blir det Lajos konst eller Belas övertygelse?

Ferenc Livet är kort men konsten är lång. Jag håller på Lajos.

Fadern Jag håller trots allt på Bela för familjens skull och för hans trohets skull mot familjens traditioner.

Miklos Jag hoppas att ni båda klarar er.

Lajos Då håller du Miklos i alla fall inte på fel häst.

Elisabet Och vi kvinnor får trösta den som förlorar. Jag fruktar att det blir båda.

Lajos Om det blir båda, vilket det mycket väl kan bli, så kommer vi båda att behöva all tröst.

Bela Jag föredrar då att dö med stövlarna på.

Lajos Det är att dö på scenen. Jag är inte säker på att jag vill dö på scenen. Hellre i så fall i en protest.

Modern Ni får inte prata om döden!

Fadern Maria har rätt. Detta är en glädjens högtid. Bannlys döden, och må den vara så långt ifrån oss som möjligt.

Ferenc Det är den.

Miklos Du har en undermening, Ferenc.

Ferenc Den är just nu som längst ifrån oss, för hädanefter kommer den bara att komma närmare.

Miklos Säg det inte högt.

Fadern (reser sig med sitt fyllda glas) Skål, mina barn, vänner och älskade kära! Må ingenting förminska storheten i Lajos kommande framtid!

Modern Han leve!
(*Alla höjer sina glas och skålar hjärtligt. Någon sätter på en grammofon med glad zigenarmusik. Uppsluppen stämning, alla kopplar av och börjar sorla.*)

Akt II scen 1.

En mycket rökig politisk klubblokal. Mycket folk, intensiva diskussioner.

(*Ferenc kommer in.*)

Miklos Välkommen in i klubben, Ferenc.

Ferenc Du välkomnar mig in i helvetet, Miklos.

Miklos Du verkar inte särskilt entusiastisk.

Ferenc Om det var något jag hoppades få slippa här i livet så var det att behöva välja sida.

Miklos Vi tvingas alla till det.

Ferenc Men inte alla blir tvingade mot sin vilja.

Istvan (passerar deras bord) Men är det inte den store advokaten Ferenc? Aldrig trodde jag att jag skulle få se dig här! Obestickligheten själv!

Ferenc Tro inte att jag ville komma hit.

Istvan Varför kom du hit då?

Ferenc Ja, inte var det för att bidra till er rökförgiftning av stället.

Istvan Menar du att du rentav blivit rökare?

Ferenc Nej, Istvan, jag är varken rökare eller anarkist, kommunist eller socialist, fascist eller pilkorsare och minst av allt nazist, och jag är inte ens politiskt aktiv eller intresserad!

Istvan Vad i Janos Hunyadis namn gör du här då?

Ferenc Jag är här därför att ni är den enda ideologiska gruppering som visar på en väg framåt för detta land. Ni vill ut ur kriget, bort från allt vad tyskar och nazister heter och bort från alla politiska ideologier. Det är för mig den enda sunda politiska ideologin.

Miklos Du talar som Lajos Kossuth.

Istvan Ändå är vi här både socialister och nationalister.

Ferenc Men det är inte jag!

Istvan Då är vi hedrade av ditt deltagande. (*avlägsnar sig.*)

Miklos Du skrämde honom.

Ferenc Det var meningen. Jag tål inte smickrare.

Miklos Här är Elisabet.

Elisabet (*förenar sig med dem*) *Ferenc!* Nu fattas det bara att Lajos kommer hit också!

Ferenc Vet du något om honom?

Elisabet Han deppar. Han tycker inte om kriget.

Ferenc Vem gör det?

Miklos Adolf Hitler.

Ferenc Och andra galningar.

Elisabet Säg inte så. Det kan finnas pilkorsare här.

Ferenc Menar du pilkorsare, angivare eller spioner?

Elisabet Man vet aldrig. Men vissa pilkorsare samarbetar med Gestapo.

Ferenc I så fall är de inte ungrare längre.

Elisabet Nej, det är de inte.

Miklos Nog nu om sådant. Vad vet du om Lajos?

Elisabet Inte mycket. Han hälsar aldrig på mig mer och kontaktar mig inte. Efter sin framgångsrika debut har han inte sagt mycket.

Ferenc Det var dagen för krigsutbrottet.

Miklos Han håller sig ifrån oss. Han är rädd för politik.

Ferenc Snarare allergisk. Det var jag också fram till idag.

Elisabet Däremot har jag hört en del om honom.

Ferenc Nå?

Elisabet Han grubblar. Han tvivlar. Och på operan har han fått en uppsträckning för att han inte lägger ner sin själ i sitt arbete.

Ferenc Det är kriget.

Miklos Det kan förgifta vem som helst.

Ferenc Vad vet du om hans familj?

Elisabet Bela är i smöret och aktivare än någonsin. Hans far har däremot åldrats.

Ferenc Säg inte att han också går och grubblar och tvivlar.

Elisabet Jo, och mera så än sin son.

Miklos Det är kriget.

Ferenc Det kan förgifta vem som helst.

Miklos Du tog orden ur munnen på mig.

Ferenc Du gjorde det först.

Sandor (*blandar sig i*) Allt är Pal Telekis fel.

Miklos Blanda inte in Pal Teleki i det här.

Sandor Omöjligt. Han är ju skuld till allt.

Miklos Du talar som en sann anarkist.

Sandor Nej, realist.

Istvan (*blandar sig i*) Förklara dig, Sandor. Menar du att Pal Teleki är ansvarig för att Hitler anstiftat ett andra världskrig?

Sandor Nej, men han är skyldig till Ungerns olyckor och särskilt för de kommande.

Miklos Förklara dig.

Sandor Pal Teleki vill ha ett Stor-Ungern. Därför skaffade han oss Karpatho-Ukraina och tre fjärdedelar av Transsylvanien. Därför gick han i allians med Jugoslavien. Men för att genomföra detta Stor-Ungern måste han göra sig beroende av Hitler. Och Hitler kommer att dra alla med sig ner i helvetet som gått i lag med honom. Pal Teleki har hopplöst sammanlänkat Ungerns öde med Hitlers. Det kommer att gå åt helvete.

Miklos Men därför finns vi som organisation som alternativ till pilkorsarna, och som går emot både Hitler och kommunisterna.

Sandor Vad hjälper det? Pal Teleki har redan satt oss fast i Hitlers handklovar.

Ferenc Det finns en väg ut.

Sandor Det är det jag tvivlar på.

Ferenc Du nämnde den just själv. Pal Teleki har allierat oss med Jugoslavien. Men där har just kung Mikael gjort en kupp, och han är mot Hitler. Detta kan rädda Ungern. Antingen måste Pal Teleki bryta den jugoslaviska alliansen eller ta ställning mot Hitler.

Sandor Hitler låter aldrig Ungern bryta med Tyskland. Han tvingar Ungern med sig mot både Ryssland och Jugoslavien.

Istvan Alliansen med Jugoslavien är Pal Telekis största triumf. Han kan inte bryta den.

Sandor Han måste bryta den.

Istvan Han kan inte!

Sandor Han måste!

Ferenc Sakta i backarna! Pal Teleki är en klok politiker. Han kan alltid finna en väg ut.

Miklos Det finns alltid en utväg.

Sandor Inte i politiken. Där slutar alltid alla blindgångar till slut med att man måste erkänna sig schack matt och gå under.

Miklos Så länge det finns liv finns det hopp.

Ferenc Men se vem som kommer här.

(Lajos inträder, blek och allvarlig.)

Elisabet Lajos! Vad gör du här?

Ferenc Detta är det sista ställe vi väntade oss att få se dig på.

Miklos Vad har hänt?

Lajos Ni har således inte hört nyheten?

Miklos Vilken nyhet?

Lajos Jag fick just det från min far. Det är ännu inte offentliggjort.

Elisabet Vad då?

Lajos Vår ministerpresident Pal Teleki har begått självmord.

(Chockeffekt hos alla.)

Miklos Va!!!

en annan Vad är det han säger?

Istvan Vår ministerpresident Pal Teleki har begått självmord.

den andre Det får inte vara sant! *(sprider ordet till andra. Bestörtningen sprider sig.)*

Ferenc Är du säker på din sak, Lajos? Är du säker på att inte tyskarna ligger bakom?

Lajos (lugn) Vi kände alla Pal Teleki. Det sista han ville var att vi skulle bli beroende av tyskarna. Men vi kan heller inte gå emot tyskarna. Den jugoslaviska alliansen skulle ha tvingat oss mot tyskarna. Den jugoslaviska alliansen var Pal Telekis största livsverk.

Miklos Tills kung Mikael tog makten. Då blev det hans största misstag.

Lajos Nej, men då beseglades hans tragedi. Vad vi än gör blir Ungern tyskarnas offer. Om vi behåller alliansen med Jugoslavien blir vi Tysklands fiender, och om vi bryter alliansen blir vi helt beroende av tyskarna.

Sandor Så Pal Teleki befann sig schack matt och tog konsekvenserna som politiker.

Lajos Så kan man se det. Han stod inte ut inför den ungerska tragedi som han själv kände sig ansvarig för.

Sandor Han var feg. Han var inte bara ansvarig utan skyldig. Han trodde han kunde samarbeta med tyskarna, skaffa sig ett Stor-Ungern med deras hjälp och slippa betala. Nu kommer räkningarna, och det första Pal Teleki gör är att smita ut bakvägen.

Elisabet Men det förklarar inte, Lajos, varför du kommit hit.

Lajos Detta är den värsta dagen i mitt liv.

Ferenc Hur så?

Lajos Den tvingar mig bort från konsten för att bli politiskt aktiv. Därför har jag kommit hit.

Miklos (entusiastisk) Hurra! Lajos tar parti för oss! Han har ställt sig på rätta sidan! Hurra för Lajos! Han är en av oss! (*alla jublar*)

Elisabet Men varför måste du överge konsten för den sakens skull?

Lajos Jag kan inte dansa längre med gott samvete. Jag kan inte med gott samvete uppträda för en publik där det sitter tyskar, gestapomän, pilkorsare och militärer, inte så länge kriget varar. Jag har lämnat teatern.

Ferenc Men din egen bror är pilkorsare.

Lajos Men han är min bror. Honom slipper jag aldrig vad jag än gör.

Elisabet Vad sade de på teatern?

Lajos De förstod mig och beklagade saken. De väntar sig flera avhopp bland artisterna. Där finns ju en del kommunister. De kommer att lämna utan att ens meddela sig, bara för att få behålla livet.

Ferenc Menar du att Ungern redan är i Tysklands våld?

Lajos Pal Teleki var vårt enda skydd mot Tyskland. Han ensam kunde motstå Hitlers krav på att ungrare deltog i erövringståget mot Ryssland. Nu måste vi delta. Vi är redan tyskarnas slavar.

Miklos Och därför har du kommit till oss, för att slåss för en framtid.

Lajos Inte för att slåss men för att visa solidaritet och demonstrera med mitt liv och framtid som insats.

Miklos Vi måste vinna i längden. Vi är de enda som representerar den rätta vägen. Alla andra har låtit sig sättas i koppel och måste gå vart de själva inte vill.

Ferenc Även vi kanske måste gå den vägen med Ungern.

Miklos Var det inte du som sa att det alltid finns en väg ut?

Ferenc Nej, det var du som sa det.

Miklos Men du sa det också.

Ferenc Det finns alltid en väg ut, men om man råkar ut för gruvas har man ingen glädje av den.

Miklos Det gruvaset har vi inte råkat ut för ännu.

Sandor Vad jag vill veta, Lajos, är vad du tror att du kan uträtta för oss, en hård fanatisk politisk underjordisk grupp, du som bara är en menlös balettdansör, nästan skrotad av din egen familj och helt utan inflytande.

Miklos Jag förbjuder dig att förolämpa honom, Sandor.

Lajos Nej, han har rätt! Han försöker bara vara realistisk. Och jag ska svara på frågan. Sandor, min egen familj har nästan skrotat mig, och jag är helt utan inflytande. Men jag representerar konsten i dess högsta och ädlaste form. Det finns inga högre idealister än de rena konstnärerna. Jag är utan inflytande men representerar i stället den högsta tänkbara moraliska kraft. Konstens moraliska stöd är oundgängligt. Detta ger jag er för Ungerns skull. Jag svär härmed att aldrig mera dansa offentligt förrän Ungern är fritt från allt tyskt inflytande.

Sandor Lajos har uppfattat mig rätt och gett mig vad jag bett om. Därför accepterar vi honom. Men du inser väl konsekvensen av ditt löfte?

Lajos Bara att jag ska hålla det.

Sandor Om du bryter det och dansar för en enda nazist eller pilkorsare har du bannlyst dig själv från vårt sällskap.

Elisabet Lajos behöver inte ge några löften. Han har gett oss sitt moraliska stöd som konstnär utan att be om någonting i gengäld. Mer än så kan vi inte begära. Han representerar världens skönhetsideal och högsta kultur på samma sätt som Leslie Howard och Alexander Korda i England, som också är ungrare.

Ferenc Och de gör världens bästa filmer.

Istvan Emedan de är ungrare.

Elisabet Du behöver inte lova något, Lajos.

Lajos Jag har redan gjort det.

Sandor I varje fall är han accepterad. Ingen mänska kan räkna med en högre ynnest i livet än att bli tagen på allvar. Lajos har förklarat sig vilja offra sin karriär för sitt lands framtida välfärd. Detta offer tar vi på allvar. Välkommen, Lajos. *(omfamnar honom. Sedan vill alla omfamna honom.)*

Lajos (tar emot omfamningarna och erkänslorna med blyg värdighet.)

Jag tackar er alla och hoppas i någon mån kunna vara er till nytta.

Sandor (slår honom kraftigt på axeln) Du kommer i alla fall säkert aldrig att förråda oss.

Scen 2.

Fadern Vi måste få honom att uppträda igen. Det här går inte. Risken är att han förfaller.

Bela Vi ska nog få honom på fötter igen. I kväll har jag bjudit hit en speciell person, som nog kan prata honom till rätta.

Fadern Vem är det?

Bela Kapten Arnold Schönfeld.

Fadern (reser sig förtörnad) Bela! Hur kan du bjuda in en SS-man i vårt hus?

Bela Ta det lugnt, far. Jag vet att han är ungrarnas bästa vän och kanske enda vän i Tyskland.

Fadern Det spelar ingen roll hur vänlig han är! Han är SS! En sådan får inte bli sedd i vårt hus!

Bela Han kommer hit mycket diskret. Du vill väl få Lajos på fötter igen?

Modern Om han bara inte hade flyttat hemifrån! Har du sett hans lilla lägenhet, Bela?

Bela Nej, men Elisabet har varit där.

Fadern En tredje klassens bostad, ett rättbo, en smutsig enrummare, fullkomligt ovärdig min son!

Bela Men för honom är det ett hem i exilen.

Fadern Vad då för exil?

Bela Han säger att kriget förvandlar alla människor till offer för en ofrivillig exil.

Modern Elisabet säger att han sköter väl om sin lägenhet och gjort den hemtrevlig.

Fadern Jag sätter aldrig min fot där. Hans plats är här!

Bela Han kommer ju i alla fall hem då och då. *(det ringer)*

Modern Det måste vara han.

Bela Eller kapten Schönfeld.

Fadern Är det han kommer han direkt in.

(Lajos gör entré i lång ytterkappa.)

Lajos Det gläder mig att ni alla lever fortfarande. *(hälsar först på sin mor.)*

Modern Min son!
Fadern Vad är det för dumheter, Lajos, att du slutat dansa? Det var ju det enda du kunde.
Lajos Far, skulle du kunna uppträda offentligt som diktläsare i en värld vars städer bombas samman till grus, den ena efter den andra, och där världskrigets anstiftare satt bland din publik?
Fadern Men det är ditt levebröd!
Lajos Så länge kriget pågår dör jag hellre än dansar.
Fadern Men du lägger av dig! Du förlorar greppet! Du tappar rutinerna! Du förlorar tekniken! Du förfaller!
Lajos Men jag bevarar min själ.
Fadern Din själ! Jo jag tackar! Du tänker bara på dig själv! Att dansa är ju det enda du kan, och det vägrar du att göra, för din fina själs skull!
Modern Anton.
Fadern Jag vet vad jag säger, men den där unga odågan vet inte vad han gör!
Lajos Det är bra, mamma. Pappa har rätt. Men, pappa, tyngre än min själ väger mitt samvete.
Fadern Är det sant att du gått med i de där farliga fosterlandsvännerna och att du för deras skull lovat att aldrig dansa för en tysk?
Lajos Vem har sagt det?
Fadern Vänner till dig.
Lajos Det är delvis sant, men jag skulle gärna dansa för en tysk, om han bara höll händerna borta från Ungern.
Bela Säg det till kapten Schönfeld.
Lajos Vem är kapten Schönfeld?
Bela En god tysk som kommer hit i kväll.
Fadern Det finns inga goda tyskar i Ungern i dagens läge, men vi får se.
Lajos Är han militär?
Fadern Nej, han är SS.
Lajos Vad har en sådan i vårt hus att göra?
Fadern Samma fråga ställde jag till Bela.
Bela Ge honom en chans. Jag försäkrar er att han inte kommer att göra er besvikna. Det finns trots allt fortfarande goda tyskar.
Fadern Inom SS?
Bela Kapten Schönfeld är inte som andra SS-officerare.

(det ringer)

Lajos (reser sig) Jag vill inte träffa en sådan.
Bela (håller honom tillbaka) Ge honom en chans, Lajos. Han vill gärna träffa dig. Han har sett dig dansa.
Lajos Då vill jag ännu mindre träffa honom.
Fadern (hotande) Beter han sig det minsta tyskt kör vi ut honom.
Bela (lugnt) Ni kommer att bli förvånade.

(Elisabet stiger in)

Bela Elisabet! Vi väntade oss en annan.
Elisabet Han kommer också. Men jag ville komma först.
Lajos Det var länge sen, Elisabet.
Elisabet Har du helt gått under jorden, Lajos? Varför tar du aldrig mera kontakt med mig?
Lajos Du vet alltid var du kan finna mig.
Elisabet Nej, Lajos, det vet jag inte, för du är aldrig hemma.
Fadern Vad vet du om SS-officeren?
Elisabet Ingenting, utom att han är tysk och tillhör det förbannade SS. Det är därför jag är här. Varför väntar ni en sådan?

Fadern Det är det vi alla undrar.
Lajos Bela menar att han är otysk.
Elisabet Om han är otysk är han väl också negativt inställd mot SS och har tagit parti för kommunisterna. Men vad betyder detta? Varför har ni kontakter med SS?
Lajos Fråga Bela.

(Det ringer)

Bela (avbryts av signalen) Jag tror att han får svara själv. (går upp och öppnar salongsdörren. Kapten Schönfeld stiger in.) Välkommen, kapten Schönfeld!

Schönfeld (en grann blond tysk, det mest ariska man kan tänka sig, i glänsande SS-uniform)

Tack, broder. (vänder sig genast till alla) Det är onödigt att hälsa på er alla var och en för sig. Jag är kapten Arnold Schönfeld, till er tjänst. (ser Lajos) Men här har vi stjärnan som lockat mig hit. (går fram till honom och skakar hjärtligt hand med honom.) Min mission här i kväll är att få er tillbaka på scenen.

Lajos Varför?

Schönfeld Därför att ni är världens mest lovande balettdansör sedan Nijinskijs storhetstid. Ni har samma fågelfötter som han.

Lajos (tar tillbaka sin hand) Tyvärr måste jag göra er besviken.

Schönfeld Jag väntade mig inte bättre. Men jag ger inte upp så lätt.

Fadern Jag skall gärna bistå er i att få min son på fötter, om det går, även om det är det enda intresse vi har gemensamt, kapten.

Schönfeld Det är det säkert inte.

Elisabet En sådan som ni skulle ha kunnat bli mördad för att ensam våga er till ett hus som detta.

Schönfeld Desto viktigare var det för mig att komma. Alltför få ungrare känner mig, men de som gör det känner mig bättre än vad tyskarna gör.

Fadern Kapten Schönfeld, jag noterar er flytande ungerska och är imponerad. Har ni varit länge bland oss?

Schönfeld Jag var här varje år under hela 30-talet.

Fadern Vem är ni, kapten Schönfeld?

Schönfeld Ungerns vän och Tysklands fiende. (Alla häpnar.) Det är faktiskt sant. Hitler är en galen hund som borde skjutas. Tyvärr har redan tre attentat mot honom misslyckats, men det kommer fler. Kriget borde avbrytas omedelbart. Det var förlorat för Tyskland i samma ögonblick som Hitler angrep Polen, vilket alla förstod utom alla de stackars galningar som tror på Hitler.

Fadern (förvånad) Tyskland har likväl haft betydande framgångar.

Schönfeld Och de kommer att fortsätta året ut men knappast längre. Redan rostar våra stridsvagnar i Ryssland.

Bela Men slå dig ner, Arnold. Vill du inte ha en drink?

Schönfeld (lägger av sig handskarna och slår sig ner) Gärna en torr sherry.

Fadern Ni måste förstå att jag är aningen överraskad av ert utspel. Ni inser väl att om en tysk hörde er här i kväll skulle ni vara förlorad?

Schönfeld Jag vet att ingen tysk är här i kväll och att bara ungerska öron lyssnar.

Elisabet Jag litar inte på honom.

Bela Det behöver du inte heller, Elisabet. Men berätta mera om Tysklands undergång, Arnold.

Schönfeld Den beseglades definitivt under början av året genom en viss konferens i Wannsee. Ni har väl hört talas om våra förföljelser mot judar?

Fadern Vad är sant i vad som sägs?

Schönfeld Allt är sant i vad som sägs, men det är bara en procent av hela sanningen. Genom Wannseekonferensen beslöts det att alla Tysklands resurser kommer att sättas in i lösningen av judefrågan. Det betyder, att mängder av tåg och järnvägar och andra resurser, som skulle ha behövts för organisation av kriget, kommer att bindas fast till världshistoriens vanvettigaste företag.

Fadern Vad kan det vara?
Schönfeld Utrotningen av alla Europas judar genom massförintelsläger.
Fadern Ni skämtar.
Schönfeld Nej.
Fadern Det måste vara en absurd överdrift.
Schönfeld Det finns papper på det underskrivna av Hitler själv.
Fadern Ett sådant företag är omöjligt.
Schönfeld Och därför desto mera kostsamt, självdestruktivt och vanvettigt.
Fadern Är Hitler verkligen så galen?
Schönfeld Han är ännu galnare än så.

(paus. Schönfeld ser sig omkring och fastnar vid Elisabets skeptiska blick.)

Jag förstår att ni är skeptiska. Ingen kan fatta ett sådant vansinne. Rommel är rasande. Canaris söker kontakt med Churchill. Alla vettiga ansvarskännande tyskar som vet något om saken är lamslagna av fasa.

Elisabet Och vad tänker ni göra åt saken?

Fadern Och i ett sådant vidunders våld har Ungern blivit utlämnat!

Lajos Av sin egen egoistiska politik. Därför sköt sig Pal Teleki.

Schönfeld Att göra något åt saken är just problemet. Tyskland är en alltför massiv maktapparat för att den skall kunna stoppas i ett nafs. Först måste Hitler undanröjas. Nästa steg blir att sluta fred främst med England och Amerika. I Ryssland är vi för tillfället alltför långt komna.

Fadern Ni är en modig man som vågar visa oss ungrare ett sådant förtroende. Vad tror ni om Ungerns situation, som är helt omslutet av nazisterna?

Schönfeld Ni har klarat er hittills. Ni har sluppit kriget, ingenting har skadats i Ungern, och till och med dess talrika judar har än så länge lämnats i fred. Det är därför jag har kommit till er. Jag vill hjälpa er bevara Ungern och rädda det intakt undan kriget.

Elisabet Och hur vet vi att ni inte bara kommit för att lura ut den tyskfiendliga organisationen?

Schönfeld Ni måste lita på mig så som jag litar på er. Jag har kommit hit ensam som vän, väl medveten om att de flesta ungrare hatar min uniform och mitt utseende och att säkert flera bland er gör det också.

Lajos Och var kommer jag in i bilden?

Schönfeld Ni var förevändningen. De som vet att jag är här vet att jag kommit hit bara för att återomvända er till scenen.

Lajos Jag måste medge att ni har en säregen övertalningsmetod.

Schönfeld Lajos, du mår inte bra av att vara overksam. En dansör måste hålla i gång eller han blir oduglig. Vi har användning för dig. Du skulle bli en ovärderlig länk mellan Ungerns motståndsrörelse och vårt Hitlerfiendliga läger.

Lajos Jag har svurit att aldrig dansa så länge Ungern är med i kriget.

Schönfeld Och vem blir ledsen om du bryter den eden?

Elisabet Fosterlandsvännerna. De kommer att frysa ut honom.

Schönfeld Det skulle ytterligare styrka hans image. Ingen skulle misstänka en av fosterlandsvännerna utfryst medlem, som dansar för tyskarna, för att konspirera mot Hitler och vill frigöra Ungern från både kriget och tyskarna.

Lajos Ert anbud tilltalar mig.

Schönfeld Det börjar låta bättre.

Lajos Jag riskerar gärna livet för Ungern.

Schönfeld Bättre och bättre. Sätt i gång och träna genast. Jag skall ordna en privat balettafton för tyskar och pilkorsare med fruar. Sedan är ni med i spelet som vår utvalde nyckelman.

Elisabet Men vad ska dina vänner säga, Lajos? Vad ska Miklos och Ferenc och de andra tro?

Lajos Låt dem tro det värsta om mig, Elisabet.
 Bela Bekymra dig inte, Elisabet. Jag ordnar saken. Lajos blir vårt trumfkort sedan när vi går samman med fosterlandsvännerna efter kriget.
 Fadern Jag hoppas du är medveten om riskerna, Lajos.
 Lajos Ingen var mer angelägen än du, far, om att få se mig dansa igen.
 Modern Var försiktig, min pojke.
 Lajos När det är världskrig på gång, mor, är det minsta man kan göra att riskera livet för att få fred.
 Schönfeld (*fattar honom i handen*) Välkommen in i komplotten, Lajos!
 (*Denna gång släpper inte Lajos handen.*)
 Bela Det skålar vi för!
 (*Alla deltar i skålen utom Elisabet.*)
 Fadern Du deltar inte, Elisabet.
 Elisabet Tack, jag går hem. (*går*)
 Schönfeld Kan vi lita på henne?
 Lajos Hon är orolig för mig.
 Bela Hon är lika pålitlig som alla andra här, ty vi är alla bara ungrare. (*dricker.*)
 Lajos Jag går i god för henne.
 Schönfeld Då så. Saken är klar. Affären är uppgjord, och jag ber att få rekommendera mig. (*bugar sig artigt och drar sig tillbaka.*)
 Fadern En sällsam karaktär. Vad vet du om honom, Bela?
 Bela Utom att jag vet att han lärde sig älska Ungern under sina långa vistelser här på 30-talet vet jag helt inofficiellt, att han är delvis av judiskt påbrå.
 Fadern Som Heydrich. Som kanske Hitler själv.
 Bela Ja, vem här i världen kan väl egentligen vara säker på att han *inte* är jude?

Akt III scen 1. Klubben.

Miklos Vad är det som pågår egentligen? Har Lajos förlorat sin själ?
 Istvan Det är värre än så.
 Miklos Är han död?
 Istvan Det är värre än så.
 Miklos Ut med språket!
 Istvan Han har dansat för SS.
 Miklos Du ljuger.
 Istvan Förklara saken för honom, Ferenc, du som är insatt.
 Ferenc Miklos. Lajos är förlorad. Han har faktiskt dansat för nazister, SS, Gestapo och andra främmande vargar, som är här bara för att krossa Ungern. Men ta det lugnt! Bli inte upprörd! Den som tycks ha övertalat honom att bryta sin lojalitet mot oss är en viss kaptan Schönfeld i SS. Honom vet vi ingenting om. Vi väntar oss Elisabet hit när som helst. Hon vet mera.
 Miklos Jag tror det inte! Det är omöjligt! Inte Lajos!
 Ferenc Hans bror och far övertalade honom också.
 Miklos Är hela familjen förfallen?
 Ferenc Det ser inte bättre ut.
 Istvan Här är Elisabet.
 Miklos Elisabet, är det sant?
 Elisabet Vad då?
 Miklos Att Lajos är förlorad?
 Elisabet Jag vet inte. (*Ferenc bjuder henne på en cigarett.*) Finns det kaffe?
 Istvan Hur mycket som helst. (*häller i en kopp åt henne.*)
 Miklos Vad vet du om saken, Elisabet?

Elisabet (röker och dricker, försöker vara kall) Döm honom inte. Han var balettdansör. Han måste få dansa.

Miklos Men inte för nazister!

Elisabet Nej, men för kapten Schönfeld.

Miklos Vem är då denne monstruöse kapten Schönfeld?

Elisabet En balettoman inom SS. Han övertalade Lajos att börja dansa igen. Inget ont i det, i synnerhet som kapten Schönfeld talar flytande ungerska, utger sig för att vara Ungerns vän och – men detta är strängt hemligt – är emot Hitler och vill få slut på kriget.

Ferenc Nå äntligen något matnyttigt!

Elisabet Han menar sig höra till en grupp i den högre tyska aristokratin som vill döda Hitler och snabbt få fred åtminstone med England och Amerika, liksom Rudolf Hess, men jag tror kapten Schönfeld har andra syften. (*Sandor ansluter sig och börjar lyssna.*)

Ferenc Tror du han är spion?

Elisabet Nej, det är enklare än så. Han är bög.

Miklos Hur vet du det?

Elisabet Det ser man på honom – hans personliga intresse för Lajos, hans angelägna insisteranden, hans bedyranden – allt är bara masker.

Miklos SS är det sista i världen man kan tro något gott om.

Sandor Jag vet mer om den gode kapten Schönfeld.

Istvan Är det sant som Elisabet säger?

Sandor Det vet jag inte. Men vet ni varför kapten Schönfeld är här? – För att kartlägga Ungerns självständighetsrörelser och framför allt dess judiska befolkning.

Ferenc Med det självklara syftet att förbereda likvidering?

Sandor Efter honom kommer en viss Adolf Eichmann att göra grovjobbet och rensa Ungern från alla judar.

Elisabet Så Schönfeld är verkligen en spion?

Sandor Som Miklos sade vet vi vad SS går för. I deras utbildning ingår det att leva tillsammans med en schäfer som får bli deras bästa vän. För att klara utbildningen måste de sedan med egna händer ta livet av den vännen.

Miklos Alltså bara svek, förräderi och grymhet hela vägen.

Sandor Milt sagt, – ja.

Miklos Och en sådan har Lajos fallit för.

Elisabet Döm inte honom. Han är bara dansör. Han måste få dansa.

Istvan Inte för oss. Inte för Ungern mer.

Ferenc Vem ska tala om det för honom?

Sandor Låt honom fatta det själv. (*Elisabet reser sig. Lajos har kommit in.*)

Elisabet Lajos! (*Alla andra vänder bort sina ansikten.*)

Lajos Vad är det?

Elisabet De vet vad du har gjort, Lajos.

Lajos Att jag har dansat för Hitlers blivande mördare?

Miklos Ut härifrån, Lajos!

Lajos Miklos!

Ferenc Beklagar, Lajos, men det är bäst att du inte kommer tillbaka hit mer.

Sandor Vi känner dig inte längre.

Lajos Jag förstår. (*vill gå*)

Elisabet Lajos!

Lajos Ja, vad vill du?

Elisabet Fortsätt med din konst om så hela världen går åt helvete.

Lajos Det blir inte lätt. Utan publik kan man inte dansa.

Miklos Förstår du inte vad du har gjort, Lajos? Du har låtit dig duperas av Ungerns värsta fiender, som vill använda dig för sina syften!

Lajos Kapten Schönfeld kan rädda Ungern om bara Hitler blir röjd ur vägen.
Miklos Han vill bara utspionera oss! Han vill bara få inblick i vår rörelse!
Lajos Det får han aldrig genom mig. Han har svurit inför mig, att så länge jag dansar för honom skall inget ont vederfaras Ungern.
Sandor Och vad gör du när han bryter sitt löfte?
Lajos Då dör jag med Ungern.
Istvan Här är något som går över vår horisont.
Ferenc Har du blivit metafysisk, Lajos?
Elisabet Fattar du inte vad han är för en, Lajos? Han vill bara ha din själ och sedan din kropp! Han är en satanist!
Ferenc Vänta lite, Elisabet. Antag att vad Lajos berättar är sant. Antag att hans kontakt med SS kan avhålla tyskarna från övertagandet av all makt i Ungern. Är det inte i så fall ett behjärtansvärt företag?
Sandor Det är dödfött, Ferenc. Tyskarna håller på att förlora kriget. De är slagna i Afrika och kan inte hålla fronten i Ryssland. De måste retirera, och då kommer Ungerns ödestimme, liksom den redan slagit i Polen.
Miklos Vad har hänt i Polen?
Sandor Judarna i Warszawas ghetto har gjort uppror och åsamkat tyskarna betydande förluster. Det polska motståndet organiserar sig, och tyskarna har som hämnd satt eld på nästan hela Warszawa.
Lajos Menar du att det samma kan hända i Budapest?
Sandor Här finns lika många judar som i Warszawa. Fråga ut kapten Schönfeld om Adolf Eichmann, Lajos. Det uppdraget ger vi dig.
Lajos Det kan jag göra.
Istvan Men kom inte tillbaka hit.
Sandor Ja, Lajos, för vår säkerhets skull. Låt alla förstå att vi betraktar dig som en fiende.
Miklos Som en förrädare. Så kan vi upprätthålla kontakten.
Lajos Som ni vill.
Elisabet Tänker du fortsätta dansa för Schönfeld och SS?
Lajos Nej, Elisabet, inte om jag kan slippa det.
Ferenc Gör det, om det verkligen kan rädda Ungern och Budapest.
Lajos Bara därför i så fall.
Elisabet Du prostituerar dig.
Lajos (småler) Inte för mig själv i så fall, utan för andra.
Sandor Det är bra, Lajos. Gå nu. (Lajos går utan ett ord.)
Nå, vad tror ni om saken?
Ferenc Ge honom en chans.
Miklos Han kanske kan rädda oss alla. Men vi måste spela med i så fall och öppet stämpla honom som förrädare.
Ferenc Kan det lända honom till skada?
Istvan Ungern har aldrig skadat en konstnär.
Miklos Du har rätt.
Sandor Låt honom dansa för Ungern så länge Ungern lever. Troligen blir det likviderat ändå.
Ferenc Det beror kanske på Lajos.
Elisabet Även en bög har ett hjärta.
Sandor Låt oss hoppas i så fall, Elisabet, att kapten Schönfeld verkligen är bög.

Scen 2.

(En fattig enkel kammare, Lajos bostad, allt i ett enda rum,
tämligen ostädat men trivsamt.)

Lajos Hur kommer världen att se ut när kriget är över? Enligt nyheterna lär London vara nästan jämnat med marken av de tyska bombmattorna. Kommer jag fortfarande att ha lust att dansa när världen ligger i ruiner? Nazisterna har redan förlorat kampen, men de vägrar att ge upp innan de har förstört hela Europa. De människor som sköter detta krig känner inte varandra och strider inte med varandra, utan de ägnar all sin energi och uppmärksamhet åt att fullständigt förstöra varandras civilisationer. Nej, i en sådan värld av sådana människor kan jag aldrig mera dansa. (*Det knackar.*) Men någon stör min förtvivlans umgänge med ensamheten. (*går och öppnar.*) Kapten Schönfeld.

Schönfeld Förlåt att jag kommer och stör dig, Lajos.

Lajos Jag har bett er att inte komma hit till min bostad.

Schönfeld Vi saknar er, Lajos.

Lajos Det gör min familj också. Vad vill ni?

Schönfeld Ni är viktig för oss som kontaktperson.

Lajos Ni bara utnyttjar mig. Ni har fått mig utfrysst av alla mina landsmän.

Schönfeld Det är krig, Lajos. Det är inte mitt fel.

Lajos Ni lovade mig att hålla kriget utanför Ungern. Men ni har inte hållit det utanför min familj och min vänkrets.

Schönfeld Jag står vid mitt löfte. Jag tänker göra allt vad som står i min makt för att rädda Ungern undan kriget och nazismen. Men ni är viktig för oss, Lajos. Genom dig kan jag hålla kontakt med Ungern.

Lajos Jag kan inte dansa för er längre.

Schönfeld Det har vi accepterat. Men ni kan fungera som kontaktman.

Lajos Vem är Adolf Eichmann?

Schönfeld En högre SS-officer än jag. Han har sänts hit för att organisera judefrågan. Tyvärr har han sina order. Det var bra att du förde honom på tal. Det var just mannen jag ville diskutera.

Lajos Är det sant att han tänker skicka alla våra judar till Tyskland?

Schönfeld Det är hans order. Jag gav vad som helst för att befria honom från den.

Lajos Ännu har ni inte lyckats likvidera Hitler. Är det verkligen er avsikt, eller är det bara kamouflage för att komma åt oss?

Schönfeld Ett verkligt attentat planeras. En viss överste von Stauffenberg ämnar utföra det med risk för sitt liv. Han har redan förlorat en arm och ett öga. Han är det nya Tyskland som vi vill rädda.

Lajos När?

Schönfeld Så fort som möjligt. Men jag vill även rädda Ungerns judar.

Lajos Hur? Mörda Eichmann?

Schönfeld En svensk är på väg till Budapest vid namn Raoul Wallenberg. Han är själv av judisk börd. Han skulle kanske kunna hjälpa oss.

Lajos Med vad?

Schönfeld Stoppa Eichmann.

Lajos (suckar) Och var kommer jag in i bilden?

Schönfeld Ta reda på vad ni kan om Wallenberg. Jämna vägen för honom om han kommer. Han måste få så fria händer som möjligt. Ingen ungrare får misstro honom på något sätt. Han kanske sedan kan förmedla kontakter mellan oss och Washington eller ännu bättre London.

Lajos Raoul Wallenberg?

Schönfeld En ung man som ni. Lugnt sätt, klara ögon, tveklöst mod.

Lajos Kan han rädda Ungern?

Schönfeld Han kan kanske hjälpa oss rädda Ungern.

Lajos Vi väntar på mordet på Hitler.
Schönfeld Som på solens strålar efter en ändlöst stormig natt.
Lajos Jag ska se vad jag kan göra.
Schönfeld Jag lovar er, Lajos, att inget ont skall hända Ungern så länge jag är här.
Jag lägger mitt liv i pant för den saken.
Lajos Om kriget drabbar Ungern, kapten Schönfeld, väger mitt liv och alla ungrares mycket lättare än ert. Adjö. (*Kapten Schönfeld går.*)
Om han ändå inte kommit hit! Om Elisabet får veta om det vill hon aldrig se mig mer. Och hon kanske vet det redan.

Scen 3. Adolf Eichmanns kontor.

Det knackar försynt..

Eichmann Stig in. (*Raoul Wallenberg stiger in försynt. Eichmann reser sig.*)

Herr Wallenberg, förmodar jag?

Wallenberg Ja.

Eichmann Sitt ner, var så god. Och var inte så allvarlig. Jag är inte farlig. För er. Ännu. Ni är ju bara en hederlig affärsman. Och svenskar vill vi inget ont, lika litet som de vill oss tyskar något ont. Inte sant? Vill ni ha en cigarett?

Wallenberg Jag röker inte.

Eichmann Så dygdig ni är! Ett riktigt dygdemönster! Ni ville visst köpa judar av mig. Varför det? Tror ni att ni svenskar kan göra bättre tvålväl av dem än vi?

Wallenberg Vi vill inte göra tvålväl av någon människa. Vi anser blott att det är klokare att ta vara på judar som levande än som döda, emedan världen alltid har bättre nytta av levande människor än av döda.

Eichmann (*går hela tiden omkring i rummet*) Fortfarande lika allvarlig. Jag skämtade ju bara! Varför är det bara tyskar som förstår tysk humor? Men visst skall ni få köpa judar. Så många ni vill. Det finns många av dem här i Ungern, flera än i något annat europeiskt land. Ty här fick de leva i fred medan vi krigade mot Frankrike, England och Ryssland. Ungrarna skötte sig alltid bra och visade oss inget motstånd, varför vi lät dem vara och sköta sig själva. Vi rörde inte en ungersk jude under hela kriget! Men så kom Stalingrad, och den ryska fronten började förskjutas mot Europa. Till slut kom den oroväckande nära Polens, Ungerns och Rumäniens gränser. Vi ville då att ungrarna skulle slåss på vår sida mot ryssarna. Till detta visade sig dock ungrarna alltför tröga, så vi fick äntligen ta i tu med landet. Och när vi tar i tu med ett land tar vi också i tu med dess judar. Det har blivit min främsta uppgift här i landet: att skicka ungerska judar som hade det alltför bra till Tyskland för att de där skulle få sig en läxa. Det är därför vi nazister finns till i världen: för att ge judarna en läxa. De är inte den enda heliga människorasen här på jorden.

Men man kan fråga sig om det är klokt att bara vidarebefordra folk så där. Och det är för att det finns tyskar som har ställt sig den frågan som ni har kommit in i bilden.

Ni är en affärsman. Ni måste förstå hur vi har tänkt. Det är ingen god affär att bara expediera folk. Man får inga pengar för det. Dachau, Buchenwald och Auschwitz kostar pengar. Det är ingen lönsam affärsrörelse. Och dessutom börjar det mer och mer gå upp för vissa tyskar att det är dumt, att det till och med är mera dumt än meningslöst. Ty vem som helst som blott har sakliga ögon kan ju se att judarna redan har vunnit detta krig, detta nazisternas krig mot judarna. Ty vem regerar Roosevelt om inte judarna? Vem styr Churchill utom judarna? När England erövrade Palestina och Jerusalem var det i själva verket världsjudendomen som slog sina klor i det brittiska imperiet till men för det brittiska imperiet. Det kommer vi att få se så fort kriget är över.

Wallenberg Jag förstår inte vart ni vill komma.

Eichmann Förlåt mig. Jag tillät mig en liten utvikning eller snarare utsvävning från ämnet.

Vad alltför få förnuftiga tyskar har kommit fram till är att det knappast kan löna sig längre att försöka hävda nazismens sak mot världsjudendomen. Yttrar ni ett ord om det här till någon annan är det min plikt att döda er, vilket det är en alltför lätt sak för SS att göra. Det är det vi är utbildade för. Vi har båda våra roller att spela inför världen: ni som friköpare av judar och jag som SS-officer. Det måste höra till min roll att förbanna er för att ni lurar Tyskland på judiskt kött. Jag måste spela min roll, och jag litar på att ni spelar er. Och endast emedan vi litar på att vi båda sanningsenligt och väl spelar de roller vi har iklätt oss vågar vi som nu lägga rollerna åt sidan.

Kort sagt, vi vet båda, ni och jag, att nederlaget är ett faktum för Tysklands del. Det vet även alla allierade, engelsmän, amerikanare, ryssar och kanske till och med alla italienare. Men den som inte vet det, eller som låtsas att inte veta det, är Hitler, och det finns tyvärr alltför många tyskar som fortfarande anammar allt vad Hitler tänker och säger och gör det till sitt. Det är ett utmärkande drag för människan i vårt sekel att hon i allt mindre grad tänker själv. Och det är ingen sund utveckling. Det förstår vi i egenskap av affärsmän. Och den utvecklingen ser det ut som att Tyskland bittert kommer att få sota för. Och borde det inte ligga i alla sunda tyska affärsmäns intresse att förhindra en sådan bankrutt? Särskilt för sådana affärsmän som redan en gång har upplevt en sådan bankrutt efter det första världskriget?

Det är nu ni kommer in i bilden. Er far är lika välkänd för oss som för Churchill och Roosevelt och lika uppskattad av oss som av dem. Han står på god fot med alla i världen. Ni är ju en neutral nation, och han är en typisk representant för denna neutrala nation. Men han är en mäktig bankir. Han har otaliga företag och anställda på sitt ansvar och samvete runtom hela världen, och mot sina företag och sina anställda har han den plikten att upprätthålla dem ekonomiskt. Det är för att han har ett sådant kolossalt ekonomiskt ansvar som han är så uppskattad av både amerikaner, engelsmän och tyskar, ty alla dessa är hans kolleger: även de är intresserade av ekonomiskt ansvar och av att upprätthålla det, i motsats till kamrat Stalin.

Min vän, förstår ni att vi alla sitter i samma båt – vi tyskar, ni svenskar, amerikaner och engelsmän? Kriget är förlorat, nazismen har förlorat det mot judendomen, men den tyska och den fria världens ekonomi får inte förlora det mot kommunismen! Förstår ni det? Nazisternas krig är förlorat, men det får inte bli till ett nederlag för tyskarna och européerna mot ryssarna! Förstår ni det?

Wallenberg Herr Eichmann, ingenting av allt detta är nytt för mig. Er kollega kapten Schönfeld har redan satt mig in i nödvändigheten att rädda Ungern och Östeuropa från kommunismen. För att åstadkomma detta måste ni få separاتفred med England och Amerika. Ni förtror er åt mig för att jag har kontakter med Washington. Jag kan inte garantera att allt går som vi önskar. Er dyrkade Führer vill hellre dö själv först. Så låt oss ta en sak i sänder och återvända till våra privata transaktioner. Jag är ju här egentligen bara för att friköpa judar.

Eichmann Ni spelar er roll väl. Det uppskattar jag. Vi skall nog komma väl överens med varandra. (*sätter sig äntligen ner vid sitt skrivbord mitt emot Wallenberg.*)

Akt IV scen 1. Klubben. Tryckt stämning.

Miklos Detta krig övergår allt mera till en ständigt mer urartande mardröm. Nazisterna har redan förlorat kampen, men de vägrar att ge upp innan de har förstört och ruinerat hela Europa. De italienska gamla klassiska städerna faller i spillror, operornas opera La Scala i Milano bombas liksom Leonardos Nattvarden,

det äldsta katolska klostret Monte Cassino har fullständigt utplånats, som om krigets primära mening var att fullständigt förstöra mänsklighetens mest ovärderliga kulturarv, Paris och London är halvt sönderbombade, om man ska tro på vad som påstås, och dagligen blir någon ny medeltida stad någonstans, vare sig i Tyskland eller Italien eller i det olyckliga Polen, för alltid jämnad med marken. Det olyckliga Warszawa har enligt vad vi hört helt och hållet utplånats på grund av en tysk ledares nyck. Hur ska det väl inte då gå för Budapest, som får en alltmer strategisk betydelse för tyskarna, medan ungrarna mindre och mindre vill fortsätta vara med? Och varför får vi inte höra att den tyska ledarhunden blivit skjuten? Varför får han leva när alla vill att han ska dö?

Ferenc Lugna dig, Miklos. Vi väntar på besked när som helst.

Miklos Om kuppen hade lyckats borde det ha varit utbasunerat i hela världen och fred slutet för länge sen!

Elisabet Miklos, vi måste vara försiktiga.

Miklos Och var är din Lajos, Elisabet? Hänger han fortfarande ihop med den där SS-kaptenen som hjälper Eichmann?

Sandor Lugna ner honom, Ferenc.

Ferenc Tror du det är lätt? Vi är alla dallrande nervvrak. Vad vi än säger blir saken värre.

Miklos Hela civilisationen kommer att utplånas om Hitler får leva!

Ferenc Miklos, vad som än händer så kan vi överleva. Låt oss inrikta oss på det.

Istvan (kommer plötsligt instormande) Attentatet har lyckats! Det kom just på radion!

många Hurra!

Elisabet Vad sade de, Istvan?

Istvan Situationen var inte helt klar, men det var tydligt att Hitler omkommit.

Ferenc Äntligen!

Miklos Ingenting om fred och kapitulation?

Istvan Nej, inte ännu.

Miklos Då är inte saken klar.

Istvan Men låt oss åtminstone fira attentatet! Det är början till slutet! Tyskarna har vågat säga ifrån till den galne ledaren!

Sandor Här är en flaska från före kriget. (*öppnar den.*)

Istvan Fram med era glas, alla som vill vara med!

Ferenc Jag har en kaffekopp.

(*Alla deltar, flaskan hålls upp, och Istvan höjer sitt glas.*)

Istvan För Ungerns befrielse!

alla För Ungerns befrielse!

(*Alla skålar hjärtligt. Hoppfull stämning. Lajos kommer in.*)

Ferenc Här kommer en dyster figur som döden själv.

Miklos Vad vill du här, Lajos?

Lajos Vad skålar ni för?

Istvan Det lyckade attentatet mot Hitler.

Lajos Ställ ner era glas. Attentatet har misslyckats.

(*Stämningen byts till motsatsen: alla är chockade.*)

Jag har just fått veta alla fakta. Därför kom jag inte tidigare. (*sätter sig trött*)

Bomben smällde av som planerat, och hela bunkern blåstes ur, men Hitler klarade sig med några skråmor. Ingen kan fatta hur. Von Stauffenberg har arresterats. Nu blir det hetsjakt på Hitlermotståndare över hela Europa.

Ferenc Och kapten Schönfeld?

Lajos Han har gett sig av. Han blev återkallad. Han kunde inte göra mera här. Eichmann tar över. Nu kan ingenting rädda Ungern och dess judar utom Raoul Wallenberg. Kapten Schönfeld beklagade mycket, men han gjorde vad han kunde så länge han kunde.

Miklos Det är slutet för Ungern och Budapest.
 Ferenc Sade kaptan Schönfeld något om oss? Gav han något råd?
 Lajos Ja. Upplös föreningen. Utrym klubben. Gå under jorden. Fortast möjligt.
 Miklos Vi är alla pantade. Vi har ingen chans. Vi är säkert alla registrerade hos Gestapo av Schönfeld själv.
 Elisabet Ger du upp så lätt, Miklos?
 Miklos Jag är trött, Elisabet. Jag är trött på att leva under ständig skräck. Och nu blir det bara värre.
 Ferenc Vi måste göra vad vi kan. Tack för att du kom, Lajos. Utrym klubben! Bränn alla våra dokument! Vi har aldrig existerat!
(Total upplösning. Endast Lajos förblir lugn, reser sig trött och går långsamt därifrån med sorgesamma steg. Elisabet står stilla och tittar efter honom och rusar sedan plötsligt efter honom.)
 Elisabet Vad vet du om Schönfeld, Lajos? Kan han ha förrått oss?
 Lajos Nej.
 Elisabeth Hur vet du det?
 Lajos Jag kände honom.
 Elisabet Hur kände du honom?
 Lajos Inte som jag känner dig. Var inte orolig, Elisabet. Han älskade mig bara för min konstns skull, men jag älskade aldrig honom. Han rörde mig aldrig ens.
 Elisabet Och varför vill du då aldrig röra mig?
 Lajos Elisabet, det pågår ett krig. Allas vårt gemensamma liv är hotat. Jag kan inte älska dig med gott samvete så länge kampen och överlevandet måste prioriteras framför allt annat.
 Elisabet Alltså älskar du mig åtminstone fortfarande.
 Lajos Mer än någonsin, Elisabet.
 Elisabet Tror du någonsin vi kommer att få varandra?
 Lajos Inte så länge kriget pågår.
 Elisabet Kommer det någonsin att upphöra?
 Lajos Inte så länge det fortsätter att ständigt bli värre.
 Elisabet Finns det någon ände på detta helvete?
 Lajos Det vet du väl som katolik, Elisabet, att helvetet inte har någon botten.
(vill gå)
 Elisabet Allt kan sluta lyckligt så länge du lever, Lajos. Bara om du ger upp kommer allt att gå åt helvete.
 Lajos Och varför tillmäter du mig en sådan oerhörd betydelse?
 Elisabet Du är konsten, Lajos. Du är idealismen. Du är sanningen. Du är Ungern. Du är vår själ och den själ vi alla lever för.
 Lajos Tack, Elisabet. Och du har rätt. Ingenting har någonsin varit så hotat i hela världshistorien som just den mänskliga själen i den tid som vi mot vår vilja kastats in i. Så länge det finns diktatorer i världen, Elisabet, kan själen aldrig bli fri. Där har du hela världens, mänsklighetens och själens yttersta fiende: diktaturen, vilken form den än tar sig. Kom. Låt oss gå. *(för ömt henne med sig ut.)*

Scen 2. Hemmet.

Fadern (går fram till ett skåp och slår upp åt sig en ordentlig grogg.)

Jag tycker inte om det här. Världen går åt helvete, och ingen kan göra något åt det. Den ende som skulle kunna hindra det är den ende som ivrigt styr världen åt helvete, den löjlige diktatorn i Tyskland, som ingen tysk har haft vettet att avlägsna. Samtidigt är han tragisk, ty allt vad han egentligen ville var ett universellt korståg mot kommunismen i öst. Genom hans klanterier segrar nu kommunismen i öst och

kommer hitåt, och ingen kan göra något åt det. En diktator startade det värsta av alla krig, men en ännu värre diktator kommer att vinna det.

Modern (kommer in) Står du här och dricker i ensamhet igen, Anton?

Fadern Vad annat kan man göra?

Modern Ingenting nytt om vår son?

Fadern Vilken av dem? Den förlorade eller den galna?

Modern Lajos.

Fadern Han är fortfarande försvunnen. Han har inte synts till i sitt hus på flera dagar. Elisabet har förlorat all kontakt med honom. Enligt somliga driver han omkring i stadens undre domäner mellan okända klubbar och krogar och bär sig inte bättre åt än jag, lika sömnlös och orolig och osalig och vild av tragedin.

Modern Om han ändå ville komma hem. Han kommer nog rätt som det är, skall du se, Anton. *(stryker honom)*

Fadern (omfamnar henne) Jag hoppas du har rätt, käraste. *(kysser henne.)* Vi skulle bli lugnare till mods om han kom.

Modern Vad vet du om Bela?

Fadern Han är i smöret och ilar hit och dit mellan olika generaler och koryféer, besatt av politiken och kriget som alla andra och märker inte själv att han också mer och mer blir ett fördärvat offer.

Modern Han borde också komma hem.

(det ringer)

Fadern Måtte det vara något av trollen vi talar om.

(Elisabet kommer in i ytterkläderna.)

Modern Elisabet!

Elisabet Vet ni något om Lajos?

Fadern Nej. Vet du?

Elisabet Jag har inte sett röken av honom på en vecka.

Fadern Inte vi heller. Vad hörde du senast?

Elisabet Att han bara går omkring och spökar, ständigt på vandring mellan illa beryktade ställen, sover aldrig, går aldrig hem.

Fadern Det är vad vi också har hört.

Elisabet Miklos har sagt att det enda han gör är att gå och vänta på det stora anfallet.

Fadern Från ryssarna mot Budapest?

Elisabet Vad annars?

Modern Stanna här, Elisabet. Du har ett hem här.

Elisabet Tack, men jag är orolig för Lajos. Jag måste finna honom.

(det ringer)

Modern Det kan vara han.

Fadern Det tror jag inte.

(Bela inträder.)

Bela Elisabet!

Fadern Hon kom just. Vad är det, Bela? Du brukar inte hedra oss med något besök nu för tiden.

Bela (berör angeläget sina föräldrar) Ni måste härifrån. Anfallet kan komma när som helst.

Fadern Vilket anfall?

Bela Ett flyganfall är på väg.

Fadern Mot Budapest?

Bela Mot Budapest.

Fadern Bomber?

Bela Ja, far, bomber.

Modern (orolig) Var är min son?

Lajos (stiger in) (lugnt) Här är jag.

Modern (*skyndar fram till honom*) Lajos! Var har du varit?
 Lajos Ingenstans och överallt.
 Fadern Du kommer precis när också Bela och Elisabet har kommit.
 Lajos (*betraktar Elisabeth*) Jag såg Elisabet på väg hit och följde efter henne. (*släpper blicken*) Så dök Bela också upp.
 Modern Vi märkte inte när du kom in.
 Lajos Det var meningen.
 Elisabet Hur mår du, Lajos?
 Lajos Inget vidare. Är det sant om luftangreppet, Bela?
 Bela Jag fruktar det.
 Lajos De vill alltså bomba vår stad?
 Bela Nazisterna ämnar förskansa sig här. Buda erbjuder goda fästningar. Vi ungrare har ingenting att säga till om längre i vårt eget land.
 Lajos Tyskarna vill alltså offra Budapest för sin dödliga fåfängas skull?
 Bela Det ser inte bättre ut.
 Lajos Förstöra vår huvudstad, vår miljö, världens vackraste stad...
 (*sirener börjar tjuta.*)
 Fadern Nu börjar det.
 Bela Vi måste härifrån!
 Fadern Jag lämnar inte mitt hus. Vi har en källare.
 (*Lajos börjar gå ut.*)
 Elisabet Vart går du, Lajos?
 Lajos Ut.
 Elisabet (*vill hålla honom kvar*) Ut? Till bomberna?
 Lajos Nej, ut till min stad. Om de vill förstöra Budapest får de förstöra mig med den. (*går*)
 Fadern Stoppa honom!
 (*Elisabet försvinner ut efter honom.*)
 Bela Kom, låt oss gå ner i källaren.
 Fadern Ja, vi är säkra där. Kom, Maria.
 Modern Men ungdomarna!
 Fadern De måste få ta hand om sig själva.
 (*Bela ledsagar dem ut. Sirenerna fortsätter tjuta. Bombkrevader börjar höras. Plötsligt blackout. Bara sirener och bombkrevader, som ökar i styrka.*)
 Lajos röst (*vrålar*) Nej! Inte mitt Budapest!
 (*Bombkrevaderna fortsätter. Bomberna visslar och tjuter. Luftvärnseld. Blixtar. Eldsken och brandrök.*)
 Elisabeths röst (*förtviolad*) Lajos! Lajos! (*Man ser hennes silhuett bland flammor och rök.*)
 Var är du? Lajos! (*irrar ut.*)

Scen 3. Ett sjukhus.

Allt vitt och sterilt. Lajos orörlig i en säng med vita lakan. En läkare uppträder och tar pulsen. Tar sedan upp sidan av lakanet och studerar hans ena knä. Går sedan därifrån till bakom en skärm, där fadern och modern väntar med spänning.
 Fadern (*ivrigt*) Hur är det med honom?
 läkaren Han sover. Operationen har lyckats.
 Modern Får vi träffa honom?
 läkaren Så snart han vaknar. Men jag måste varna er. Han kan ha utsatts för en chock.
 Fadern Vad var det som hände egentligen?
 läkaren (*suckar*) Han hade tur. Han träffades av bombsplitter i benet. Vi har rensat ut det, och han kommer att kunna gå igen.
 Modern Bara gå?

läkaren Min fru, han har tur som fick behålla benet.
Modern Vet ni vem han är?
läkaren (torrt) Jag förmodar att han är er son.
Fadern Doktor Szasz, vår son debuterade strax före kriget på operan som förste balettdansör.
läkaren Jag förstår.
Modern Hur är det med hans ben?
läkaren (suckar) Han måste till att börja med lära sig gå med kryckor.
Modern Och sedan?
läkaren Med käpp.
Modern Och sedan?
läkaren (svarar inte)
Fadern Hur blev benet skadat?
läkaren Tyvärr var det själva knäleden som träffades.
Fadern Och det innebär?
läkaren (suckar) Att han har tur om han alls kommer att kunna böja knät igen.
Modern Å nej!
Fadern Ta dig samman, hustru.
läkaren Även under de bästa förhållanden kommer han alltid att förbli stelbent och halt på det benet.
Fadern Det kan inte tränas bort?
läkaren Jo, i viss mån, och det är ytterst angeläget att han gör det.
Modern När får han komma hem?
(Lajos rör på sig som i dvala och stönar.)
läkaren Snarast möjligt. Men jag råder er att lämna staden med honom. Budapest kommer att bli en krigsskådeplats.
Fadern (till modern) Vi tar med honom till Szombathely.
läkaren Jag tror han vaknar. Ni kan komma in till honom nu.
(Lajos vaknar men har smärtor. Han känner genast igen sina föräldrar när de kommer in.)
Lajos Mor! Far! *(Modern slår sig ner på knä vid hans bädd och tar hans hand i båda sina. Fadern förblir stående.)*
Modern Min son! Hur är det med dig?
Lajos Tyvärr lever jag. Lever staden?
Fadern Du har fått en chock, min son.
Lajos Blev staden skadad?
Modern Men vad i all sin dar gjorde du ute i bombregnet?
Lajos (otålig) Blev staden skadad, frågade jag!
Fadern Ja, min son, staden blev allvarligt skadad. Men vi väntar fler bombräder. Därför lämnar vi alla staden fortast möjligt.
Lajos Jag vill stanna här!
Fadern (retad) Och gå under med Budapest och Ungern?
Lajos (skriker) Ja, hellre det än leva vidare!
Modern Min son, bryr du dig inte om i fall andra har klarat sig? Elisabet rusade ut i staden efter dig mitt i bombregnet.
Lajos (dämpad) Är hon skadad?
Fadern Nej, hon klarade sig. Hon kommer och hälsar på dig så snart hon kan. *(Sirener börjar tjuta.)* Nu är det färdigt igen.
läkaren Det är bara Budapest. Vi är i säkerhet här.
Lajos (skriker) Nej!
Modern Han tål inte bomberna. Han måste härifrån så fort som möjligt. Han är överkänslig. Det har han alltid varit.
Lajos Vart ämnar ni föra mig?

Fadern Szombathely. Vi är i säkerhet där. Det är inte värt att bomba och har ingen strategisk betydelse.

Lajos (matt) Mitt ben gör mycket ont. Finns det kvar?

Fadern Det finns kvar.

Lajos Jag blev visst träffad i benet?

Fadern Ja, du har blött mycket. Men benet klarade sig. Du får behålla det.

Lajos Jag kan inte röra det.

läkaren Försök inte heller ännu. Det är nyopererat. Du återfår känslan i det först så småningom.

Lajos Varför tog ni mig in hit? Varför räddade ni mig? Varför lät ni mig inte dö?

Fadern Förtvivla inte, min son.

läkaren (till föräldrarna) Kom tillbaka i morgon. Han måste få vila sig.

Fadern (reser sin hustru) Kom, Maria. Vi kommer tillbaka i morgon.

Modern Får vi ta honom med oss då?

läkaren I bästa fall, ja. Jag hoppas det. (*ledsagar föräldrarna ut.*)

(*Lajos blir ensam. Det mörknar på scenen. Genast tilltar sirenerna och krevaderna.*)

Lajos (vrider sig som i mardrömmar) Varför fick jag inte dö där ute? Varför fick jag inte dö med min stad? Om ändå den första bomb som träffade Budapest hade träffat mig!

Scen 4. Szombathely.

En hushållerska donar när en gammal trädgårdsmästare tittar in.

trädgårdsmästaren (smyger sig på henne och nyper henne i baken)

hushållerskan Oh! Bertold! Vad ni skräms!

Bertold Jag ville bara göra mig påmind.

hushållerskan Som om inte allting var illa nog ändå!

Bertold Men vad är det som står på?

hushållerskan Vet ni då ingenting?

Bertold Nej, vad skulle jag väl veta? Jag är ju bara en gammal stofil som överlevt sig själv.

hushållerskan Ja, det är vi snart alla.

Bertold Men jag vet att familjen är tillbaka.

hushållerskan I ruiner, som hela landet.

Bertold Ja, vem är inte i ruiner så här års.

hushållerskan Annat var det förr i tiden. Baler och glam, musik och fest, glädje och förryckthet. Nu är alla bara ledsna och vilsna.

Bertold Det hör till säsongen, fröken.

hushållerskan Nej, det är värre än så. Världen har ballat ur.

Bertold Har den det?

hushållerskan Ja, vet ni inte det?

Bertold Hur skulle jag väl kunna veta det? Jag är ju bara....

hushållerskan Ja, ja, men följer ni då inte med vad som händer?

Bertold Hur skulle väl jag kunna det?

hushållerskan Vet ni om att det är krig?

Bertold Tog det inte slut 1918?

hushållerskan Har ni varit död sedan dess, Bertold?

Bertold O nej. Jag var alltid med när både Lajos och Bela föddes.

hushållerskan Ja, det var då det. Sen dess har dom också ballat ur.

Bertold Men de lever väl fortfarande?

hushållerskan Jo, men det är inte mycket mer än det. Bela är soldat och Lajos är invalid.

Bertold Är man det ena brukar man bli det andra.

hushållerskan Men Lajos var aldrig soldat, och Bela är inte invalid.

Bertold Nu blir det svårt för mig.
hushållerskan Det har det alltid varit, Bertold.
Bertold Men vem är det som är här?
hushållerskan Det är Lajos som är här – invaliden. Men akta dig för honom. Han är inte normal. Ingen känner längre igen honom.
Bertold Det skulle inte jag heller göra efter tjugo år.
hushållerskan Och föräldrarna är som dystra spöken. Men Bela väntas hem idag.
Bertold Låt se nu. Är det invaliden?
hushållerskan Nej, det är han som är frisk.
Bertold Då är det han som är farlig.
hushållerskan Så kan man se det om man vill.
Modern (kommer in) Är ni inte färdig ännu, Zsazsa?
hushållerskan Jag gör så gott jag kan.
Modern Goddag, Bertold. Hur står det till med er?
Bertold Jo tack, det står still som vanligt.
Modern Gläder mig att höra.
Bertold Jag förstår att Lajos väntas hem idag.
Zsazsa Nej, Bela, tokstolle.
Modern Nej, Bertold, Lajos är hemma. Men Bela kanske kommer.
Bertold Jag har inte sett de unga herrarna sedan de var små.
Modern Om de ändå förblivit lika oförändrade som du, Bertold.
Bertold Men vad är det på tok med Bela?
Zsazsa Nej, Lajos, dumsnut.
Bertold Jag menar Lajos.
Modern Ack, tala inte om det. (*går ut*)
Zsazsa Så, nu har du gjort henne ännu ledsnare.
Bertold Men vad sade jag för fel?
Zsazsa Ingenting, dumsnut. (*en stapplande käpp hörs komma från andra hållet*)
Det är han.
Bertold Vem då?
Zsazsa Unge herrn.
Bertold Bela?
Zsazsa Nej, Bertold. Du får se. (*Lajos kommer in stapplande med käpp.*)
Det går bättre och bättre, Lajos.
Lajos Jag vill kunna gå hela vägen hem till Budapest.
Bertold Har ni skadat er, herr Lajos?
Lajos Nej, Bertold. Det är kriget som skadat mig.
Bertold Så ni vet vem jag är?
Lajos Vem vet inte vem ni är, Bertold.
Zsazsa Er bror väntas hem idag. Maten är snart klar.
Lajos Min bror kan dra åt helvete.
Zsazsa Men så ni säger, Lajos!
Lajos Jag menar det. Han hör till den galna mängden som ville detta krig.
Zsazsa Ni borde inte blanda er i politiken, Lajos.
Lajos Världsordningen, Zsazsa, är inte mitt fel. Men jag är dess offer. Endast därför angår den mig.
Bertold Det var bättre förr under Habsburgarna.
Lajos Jag håller med er, Bertold.
Zsazsa Men varför vill ni absolut till Budapest, Lajos? Där mördar de ju bara varandra.
Lajos Just därför. Jag hör hemma där. Min stad behöver mig.
Zsazsa Ni blir bara skjuten eller satt i fängelse.
Lajos Mitt fängelse, Zsazsa, är här, där min familj inte låter mig lämna våra ägor.

Fadern (kommer in) Finns det mera sherry i huset, Zsazsa? Jaså, där är du, Lajos. Hur går det idag?

Lajos Ge mig fri, far. Jag kan ju gå nu.

Fadern Vad menar du?

Lajos Låt mig återvända till Budapest.

Fadern Kommer aldrig i fråga.

Lajos De förstör min stad! Jag måste hindra dem!

Fadern (vred) Du är från vettet, pojke! Vet du inte vad som pågår? Tyskarna skjuter systematiskt sönder kvarter efter kvarter! Ingen går säker! Förlupna kulor dödar vem som helst!

Lajos Och hur har du då hjärta att hålla mig här, när min stad behöver mig?

Fadern Du är sjuk, Lajos.

Lajos Om jag inte får fara dit ämnar jag gå dit – hela vägen.

Fadern Inte ens tågen är längre att lita på.

(Modern kommer in med Bela.)

Bela Hej, far. Hej, Lajos.

Fadern Bela! Du lever ännu! Välkommen! *(omfamnar honom hjärtligt.)* Men du ser allvarlig ut.

Bela Kriget blir värre och värre.

Fadern Vad nytt från Budapest?

Bela Ryssarna har tagit hela Pest, men tyskarna forskansar sig i Buda. Det kan bli hårda strider i månader.

Fadern Där hör du, Lajos. Du kan inte återvända dit.

Lajos Ni måste låta mig göra det. Det är hjärtlöst av er att hindra mig.

Fadern (till Bela) Han har fått Budapests tillstånd på hjärnan.

Bela Hur går det, broder? Jag ser att du kan gå med käpp.

Lajos Det går bättre för varje dag. Snart kan jag gå till Budapest.

Bela Låt honom återvända dit, far. Han behöver det. Han har sina vänner där och kan hålla sig undan.

Fadern Kommer aldrig i fråga.

Bela De kanske behöver honom bättre än vi. Här blir han bara ifrån sig.

Fadern Det är chocken från bomben. Han har inte varit normal sedan dess.

Bertold Förlåt en gammal mans fråga, patron, men oberoende av pågående krig och invaliditet och annat sådant, har vi inte rörelsefrihet här i landet? Och är inte unge herr Lajos myndig?

Lajos Tack, Bertold.

Bela Ni måste låta honom fara, far, om det är det han vill.

Fadern Låt dem då åtminstone kriga färdigt först!

Lajos Då är det kanske sedan för sent.

Modern För sent för vad, Lajos?

Lajos För mig att rädda vad som räddas kan. Budapest är *min* stad. Om hon utsätts för våldtäkt och förstörelse, är då inte hennes sons plats vid hennes sida?

Fadern Och vad kan du göra åt saken, son?

Lajos Och hur vet du, far, att jag *inte* kan göra något åt saken?

Bela Låt honom fara.

Scen 5.

Blank scen – allt är vitt.

Lajos (röst i bakgrunden, eventuellt inspelad)

Jag har lämnat Szombathely och är på väg mot Budapest med tåg. Snön ligger ren och vit på marken så långt man kan se, det är iskallt ute, och världen i allmänhet tycks på alla sätt vara stel av köld. Jag ser endast elände och krigströtthet överallt,

och det är tydligt att ryssarna redan är mera impopulära i vårt land än vad tyskarna någonsin var.

Trots att jag vet att allt är dött i Budapest och att det fortfarande finns nazister kvar där som slåss, så längtar jag dit. Jag har aldrig längtat så innerligt till min stad förr som jag gör nu.

(Allt blir svart.)

Tåget har stannat utanför staden. Jag är dödstrött och ämnar därför tillbringa natten på hotell. I morgon fortsätter jag färden.

Akt V scen 1.

(Här måste föreställningen kompletteras med bilder eller film. Man ser det krigshärjade Budapest – autentiska historiska bilder finns bevarade – med alla ruinerna, allt eftersom Lajos passerar dem, haltande på sin käpp. Hans monolog kan även vara färdigt inspelad i förväg.)

Lajos Det är söndag morgon. Klockan är inte ens sju. Himlen är grå, luften är isande kall, men allt är stilla. Jag vandrar längs Budapests kajer.

Inga broar finns kvar. Kedjebron stupar rakt ner i det iskalla vattnet, och kvar av Elisabethbron finns det endast vaga sorgliga lämningar. Det ståtliga Kungliga Slottet ligger i grus och ruiner uppe på berget, och även Matthiaskyrkan är oigenkännlig. Allt är förstört. Jag börjar gradvis inse att Budapest inte längre existerar.

Jag vandrar genom tysta gator där förr violiner sjöng och vackra flickor dansade. Vid den här gatan, där alla de förnämaste restaurangerna låg, finner jag bara ruiner. Borta är de glada gästerna, och borta är de ivriga kyparna. Till och med träden är borta.

(en liten trasig tiggarpojke kommer in.)

Lajos Servus.

pojken Servus.

Lajos Var har du dina föräldrar?

pojken De är döda.

Lajos Var bor du?

pojken Jag vet inte.

Lajos Var bodde dina föräldrar?

pojken Hemma.

Lajos Var är ditt hem?

pojken Bombat.

Lajos Vad hette din far?

pojken Baron Erdödi.

(Skottlossning smattrar till. Pojken springer ut.)

Lajos *(som förut)* Jag haltar vidare med min käpp, och mina ögon är givetvis innerligt våta. Budapest, som jag lämnade för fyra månader sedan, har under min frånvaro förvandlats till ett spöke.

Skottlossning smattrar ännu här och var genom morgonens tystnad, men den lämnar mig fullständigt likgiltig. Jag blir gärna skjuten av en ryss eller en nazist som inte vet namnet på denna stad.

Operan står kvar men har även den skadats och plundrats. Jag finner i salongen spår och lämningar av slagsmål, hänsynslös förstörelselusta och av orgier. En kvinna ligger stinkande och död i orkesterdiket.

Men någonstans leker ett par barn. Deras skratt låter som ekon från en lycklig förgången värld som idag är död.

Jag lämnar teatern och går på min käpp hem till min våning vars hus fortfarande står kvar underligt nog. Jag låser upp min dörr, träder in i rummet, och....

Lajos *(kommer hem till sin våning, träder in, kommer fram till sin säng, lägger sig raklång på den utan att ta av sig sin långa kappa – och brister ut i förtviolad ohämmad gråt.)*

Scen 2.

Ett smutsigt sjapp, den primitivaste tänkbara sylta.

Elisabet sitter ensam vid ett bord och röker en cigarett.

Efter en stund kommer Miklos in, sliten, uppriven, nästan oigenkännlig.

Miklos Elisabet! Du här?

Elisabet (*fimpar lugnt cigaretten*) Du tycks också leva fortfarande, Miklos.

Miklos Det är inte min egen förtjänst. De som överlever nu gör det inte frivilligt.

Elisabet Men de som gör det måste göra det.

Miklos Har du sett Lajos?

Elisabet Det är honom jag väntar på.

Miklos Här?

Elisabet Ja. Vi ska äta lunch här.

Miklos Menar du att man kan äta maten här?

Elisabet Den är svart och vidrig men ätlig. Hellre sådan mat än ingen alls.

Miklos Hurdan är deras gulasch?

Elisabet Färsk diarré.

Miklos Ja, det är väl bättre än ingenting, om man har aptit.

Elisabet Men hur går det själv? Du ser färdig ut.

Miklos Jag *är* färdig. Vi är alla färdiga. Ungern finns inte längre. Kommunisterna tar över och styrs av Stalin. Det enda vi kan göra är att organisera motståndet.

Elisabet Mot Stalin?

Miklos Han är värre än Hitler.

Elisabet Ni blir gripna som Raoul Wallenberg och bortförda.

Miklos Hellre det än att inte göra motstånd.

Elisabet Håll Lajos utanför.

Miklos Vill han det?

Elisabet Han är mera färdig än du. Han skulle låta sig borttransporteras utan motstånd om han bara blev misstänkt.

Miklos Är han så apatisk?

Elisabet Nej, men passiv och likgiltig.

Miklos Hur är det med honom?

Elisabet Han bara gråter.

Miklos Kan han gå?

Elisabet Med svårighet.

Miklos Vår ungdom, när vi alla var unga och glada och ägde hela världen och hade allting framför oss, verkar hundra år avlägsen. Men det är bara sex år sen vi firade Lajos debut, när kriget bröt ut.

Elisabet Tala inte om det. Det är två hundra år sen.

Miklos Vad vi har blivit gamla.

Elisabet Miklos, det är bäst att du går. Lajos kan komma när som helst. Jag står inte ut med att gråta för er båda.

Miklos (*klappar henne vänligt till avsked*) Ta hand om honom. Jag måste gå. (*går*)

Elisabet Det blir inte lätt.

(Man hör Lajos stapplande steg med käppen innan han kommer in.

Elisabet har börjat röka en ny cigarett.)

Lajos Har du väntat länge?

Elisabet Nej.

Lajos (*indikerar cigaretten*) Vad är det för märke?

Elisabet Sämsta tänkbara. Surrogat.

Lajos (*sätter sig*) Har du beställt?

Elisabet De har bara en rätt här.

Lajos Gulasch?

Elisabet Så kallad.
(En smutsig härjad man kommer in med gulaschen.)
servitören God aptit.
Lajos Tack. *(Servitören går.)*
(synar maten) Vad kallar du det här?
Elisabet Bättre får man inte. Ät nu.
Lajos Dö måste man ju ändå. *(De äter.)*
Elisabet Hur mår du, Lajos?
Lajos Jag lever. Det är illa nog.
Elisabet Tror du på ett liv efter detta?
Lajos (slutar äta, suckar) Menar du ett liv efter döden? Eller efter kriget?
Elisabet Börja med efter kriget.
Lajos Svaret är nej.
Elisabet Nå, efter döden?
Lajos Det är mig tyvärr helt likgiltigt om vi är odödliga eller ej, ty vad vi än är så får vi finna oss i det.
Elisabet Du har blivit filosof.
Lajos Det har jag alltid varit.
Elisabet Nå, kärleken?
Lajos (betraktar henne) Vad är det med kärleken?
Elisabet Tror du på den?
Lajos I denna nya värld av bara ruiner, där hela Europa har berövats all skönhet och all dräglig och mänsklig levnadsmiljö? Europa har förlorat sin identitet, Elisabet. Ingen har någon identitet längre. Man kan inte älska utan identitet.
Elisabet Kommunisterna har identitet.
Lajos Tala inte om dem. De har det minst av alla. De är en grå massa av identitetslöshet, och i att ty sig till den gråheten inbillar de sig ha en identitet. Men det är bara lögn som allting annat.
Elisabet Och de har initiativet.
Lajos Ja, Stalin har initiativet till att bura in hela Östeuropa.
Elisabet Så du tror inte på kärleken?
Lajos (tar hennes händer på bordet) Jag älskade dig en gång, Elisabet. Det får du aldrig tvivla på.
Elisabet Det tvivlade jag aldrig på. Men inte längre?
Lajos Jag är invalid, Elisabet. Mitt ena ben samarbetar inte. Jag kan masturbera. Det är allt.
Elisabet (drar bort sina händer) Du är bitter.
Lajos Har man skäl till att vara det så bör man vara det. Det är lönlöst att ljuga för sig själv.
Elisabet Men det som är värre är, att du har gett upp.
Lajos Nej, Elisabet, jag har inte gett upp.
Elisabet Du har gett upp mig.
Lajos (tar hennes händer igen) Elisabet, jag vill inte plåga dig med bördan av mitt förfelade liv. Jag kommer aldrig mer att kunna dansa. Det enda jag i någon mån fortfarande kan göra är att ansluta mig till antikommunistorganisationen. Men den är dödfödd. Den har ingen chans mot Stalin. Den kommer att likvideras till sista man. De drog ju sig inte ens för att likvidera den neutrale svensken Wallenberg.
Elisabet Har de skjutit honom?
Lajos De har fört honom till Moskva. Där kommer han att försvinna i kloakerna som alla andra.
Elisabet Varför?
Lajos För att han in i det sista friköpte judar fastän hans diplomatpass hade gått ut. Han stannade i Budapest för länge.

Elisabet Så han greps för en formalitet. Därför låter de honom bara försvinna. De rövhålen!

Lajos Elisabet, det är bäst att vi inte ses mer. Jag vill inte dra in dig i den ofrånkomliga avgrund av undergång som mitt liv kommer att bli. Lämna Ungern medan du kan. Det är det bästa du kan göra.

Elisabet Och du?

Lajos Jag stannar kvar. Jag går under med Budapest. (*reser sig.*) Jag går nu. Om du ser mig på gatan så hälsa inte på mig. Det skulle kompromettera dig. Kommunisterna placerar ut spioner och övervakare och värvar angivare överallt. Jag vill bara ditt bästa. Glöm mig. (*lägger sin hand stilla på hennes axel och går.*)

Elisabet (*tänder en ny cigarett, försöker dölja att hon gråter, men kan inte hejda sig.*)

Lajos. Miklos. Ferenc. Istvan. Sandor. Ni är alla där. Ni ger aldrig upp er frihet. Ni stod emot tyskarna förgäves, och nu står ni emot ryssarna förgäves, men ni kommer att stå kvar där alla även om ni dör, ty ni ger aldrig upp. Och våra tårar, mina och andra änkers och mödrars och övergivna fästmörs, skall alltid hjälpa er genom att flöda ousinligt för alltid. Du dansade inte förgäves för Ungern, Lajos, och jag skall aldrig gråta förgäves för dig.

(*lyckas ta sig samman och torka sig, får slutligen fram:*)

Imre! Notan, tack!

Scen 3. Ett annat risigt kafé.

Hela stämningen är synonym med förfall.

Klientelet är alla kategorier men dämpade, deppade eller förfallna.

Miklos kommer in.

Miklos (*vänder sig till kyparen*) Jag har hört att Lajos håller till här.

kyparen Vilken Lajos? Det finns många Lajos.

Miklos Dansören.

kyparen Jaså, invaliden. Han sitter längst inne i hörnet.

(*Miklos söker sig längst bort och kommer till ett diskret hörn där Lajos sitter vid ett bord under en gammal annons av sig själv. Han sitter helt ensam och skriver.*)

Miklos Har du börjat skriva din självbiografi?

Lajos Hur hittade du mig här?

Miklos Jag har lärt mig att leta efter dig i de dunklaste krogarnas mörkaste hörn.

Lajos Meningen är att jag inte ska hittas.

Miklos Du bara gräver ner dig, Lajos. Kom tillbaka till oss.

Lajos Vilka oss? Är ni inte alla redan döda eller borttransporterade eller väntar på att bli det?

Miklos De kan inte ta hand om oss alla, och de fiffigaste överlever.

Lajos Jag har inte överlevt genom min fiffighet. Snarare har jag överlevt mot min vilja.

Miklos Är det koreografi du skriver?

Lajos Ja. Det är det enda konstruktiva jag har kvar i livet att göra.

Miklos Under annonsen av dig själv. Hur står du ut?

Lajos Jag står inte ut.

Miklos Lajos, utan sällskap dör man. Glöm inte dina gamla vänner. De är sig alla lika och aktiva dessutom och ämnar varken ge upp eller gå under. Alla vi som förr var mot nazisterna är nu mot kommunisterna.

Lajos Vill du omvandla mig till politisk aktivist?

Miklos Nej, bara ge dig tillbaka alla dina gamla vänner.

Lajos Ingen av oss har längre något att leva för, Miklos. Går jag med i er underjordiska antikommunistorganisation kommer det bara att innebära att jag får se

den ena efter den andra av er föras bort och försvinna in i en okänd död tills jag själv blir bortförd på samma bottenlösa väg mot avgrunden.

Miklos Vad annat har du, Lajos, utom ditt vin, din morbiditet, din ensamhet och dina outhärdliga gårdagsdrömmar?

Lajos Menar du att döden bland er är bättre?

Miklos Kom med, en gång. Ge oss en chans. Visa att du lever. Så får vi bevisa för dig att *vi* lever.

Lajos Du har rätt, Miklos. Jag har ju ändå ingenting att förlora.

Miklos Det är just det jag menar. Även om vi dör ger vi aldrig upp. Det är bättre än att ge upp.

Lajos Nåväl, Miklos, jag ska ger er en chans, även om det leder till döden.

Miklos Du kommer inte att ångra dig.

(Lajos viker ihop sina papper, och de går mot utgången tillsammans.)

kyparen En ny proselyt och medlem, Miklos?

Miklos Kampen börjar nu! *(Miklos och Lajos går ut.)*

Scen 4.

En mycket sjabbig lokal, provisoriskt och primitivt.

Sandor Vi lever ännu.

Istvan Men inte mycket mer.

Sandor Men vi är många som lever ännu. Vi får inte ge upp!

Istvan De flesta har gett upp.

Sandor Desto viktigare att vi inte gör det.

Istvan Du är naiv och verklighetsfrämmande, Sandor. Ingen hjälper oss.

Sandor Churchill ville hjälpa oss. Patton ville hjälpa tjeckerna. Churchill hjälpte Tito.

Istvan Engelsmännen röstade bort Churchill så fort han vunnit kriget åt dem.

Sandor Och valde en socialist, som lät Truman överlämna hela Östeuropa åt Stalin.

Istvan Men är då Stalin verkligen så dålig?

Sandor Nej, Istvan. Han är inte dålig alls. Han är hela världens ömme fader. Han tar hand om oss. Genom ständig övervakning ser han till att vi har allt vad vi behöver, om vi bara arbetar för honom och är lojala mot hans enbart välsignelsebringande diktatur. Han har ju frälst hela Östeuropa från kapitalismen och den dekadenta demokratin. Han är vår frälsare. Han har räddat världen. För det måste vi vara tacksamma. Om vi inte ständigt är honom och hans diktatur tacksamma blir vi angivna av våra övervakare och hämtade i svarta bilar vid midnatt och förda till Moskva som Raoul Wallenberg för att försvinna spårlöst i något anonymt koncentrationsläger någonstans som ingen vet var det ligger, där vi sedan får vara tacksamma om vi får dö.

Istvan Tur att ingen hör dig.

Sandor Alla får gärna höra mig. Förstår du inte hur viktigt det är att vi inte ger upp inför den totala diktaturens mördande seger?

Ferenc (kommer in) Fortfarande lika debattlystna, fastän kriget är över.

Sandor Kriget är inte över. Det börjar nu.

Istvan Skall du utkämpa det ensam mot hela Röda Armén?

Sandor Vad tänker *du* göra, Ferenc?

Ferenc Lämna landet. Vi kan ingenting göra i Ungern längre. Det är prisgivet åt kommunisterna. Men vi kan organisera motståndet i väst.

Istvan Ryssarna har Wien och Berlin.

Ferenc Men inte London och Paris.

Sandor När lämnar du oss?

Ferenc Snarast möjligt. Har ni sett Miklos?

Sandor Han överger oss inte.

Ferenc Jag överger er inte. Men jag är realist och strateg. Jag har accepterat att våra bästa möjligheter finns i London. Därifrån kan man göra någonting.

Miklos (kommer in) Det kommer att ta tid, Ferenc. Om du ger Ungern förlorat och inleder en ny kamp utifrån kan det ta tjugo år innan den lyckas. Jag föredrar att stanna här, våga allt och hejda kommunismen nu, innan den ännu har gripit makten.

Ferenc Du har ingen chans, Miklos.

Miklos Och du är feg.

Ferenc Nej, klok. Du vill offra livet för något som inte kan lyckas. Jag ämnar behålla livet och lyckas.

Miklos Du offerar hela vårt folk!

Ferenc Nej, jag räddar det på längre sikt.

Miklos Det är bara en ursäkt för din feghet.

Ferenc Och du skenar iväg med din dårskap.

Miklos (vill flyga på honom när Lajos steg med kappen hörs. Alla lystrar. Han kommer in.)

Lajos (trött) Har ni inte tröttnat på kriget ännu?

Miklos Lajos! Äntligen!

Sandor Vad gör du här?

Lajos Jag har ingen annanstans att ta vägen.

Sandor Du kan fly utomlands som Ferenc.

Lajos Jag stannar här.

Ferenc Kommer du hit för att följa Miklos ner i graven?

Lajos Jag följer gärna med Ungern ner i graven, om det är dit vi är på väg. Jag förstår att du vill slåss mot kommunisterna, Miklos. Jag håller med dig.

Miklos Du ställer dig alltså till förfogande?

Sandor Du har kommunisterna i familjen, Lajos. Hur vet vi att du inte tjänar kommunisterna som spion?

Lajos Jag spionerar gärna på kommunisterna inom min egen familj för er räkning.

Ferenc Du riskerar då livet, Lajos, och du kan inte fly.

Lajos Jag vet.

Istvan (till alla) Vänner, Lajos har kommit tillbaka. Han är åter en av oss. *(alla instämmer och uttrycker sitt gillande.)*

Sandor Du vet väl att vi är fredlösa?

Lajos Det tar jag för givet.

Ferenc Men vad kan du göra, Lajos?

Lajos Ingenting. Jag kan bara visa min solidaritet med er. Jag har ingenting annat att vara solidarisk med.

Ferenc Elisabet?

Lajos Jag har uppoffrat henne. Hon måste få försörja sig. Jag vill inte störa henne i hennes nya liv.

Sandor Arbetar hon åt kommunisterna?

Lajos Hon är lärare. Hon måste undervisa barnen som hon blir tillsagd.

Ferenc Lajos, lämna landet med din familj. Ni hör till adeln. Det är det bästa ni kan göra.

Lajos Det är precis vad jag har sagt till min familj, Ferenc.

Ferenc Följ med dem.

Lajos Varken jag eller Bela följer med dem. Men jag hoppas de andra gör som du säger.

Sandor (tar Lajos parti) Som bror till Bela kan han bli utomordentligt användbar för oss. Inser ni det?

Istvan Ja, vi inser det. Men du måste vara försiktig, Lajos. Tag inga risker.

Lajos Jag känner min bror. Han offerar mig inte.

Sandor Men du kanske måste offra honom.

Lajos (likgiltigt) Jag har redan offrat Elisabet.

Miklos Bra, Lajos, du är en av oss, in i döden.
 Lajos Jag är fullständigt likgiltig politiskt. Men ni få som ännu trotsar kommunismen är de enda levande människorna i detta land. Alla andra är döda.
 Ferenc Nej, bara förslavade.
 Lajos Det är samma sak, om man inte gör något åt det.
 Istvan Låt oss nöja oss med detta så länge. Låt oss skingras nu åt olika håll, en i sänder. Vår organisation är ännu i vardande. Försiktighet är allt, tills vi är redo att slå till.
 Ferenc Jag ska hålla kontakt med er i utlandet.
 Sandor Bra, Ferenc. Det litar vi på. Glöm oss inte.
 Ferenc Aldrig.
 Miklos Din hand, Ferenc.
 (Miklos och Ferenc skakar hand.)
 Ferenc Det kan ta tjugo, trettio eller fyrtio år, men vi kan inte förlora.
 Miklos Det finns alltid genvägar.
 Ferenc Förnuftet är tyvärr alltid långsamt.
 Miklos (klappar honom vänligt) Huvudsaken är att vi har samma mål.
 (Stämningen är hjärtlig när alla bryter upp. Lajos reser sig sist och med möda.)

Scen 5.

Lajos bostad. Allt vittnar om djupt förfall och negligering.

Lajos Min våning ser ut som en gammal bortglömd och nerlusad vind. Jag har inte städat på ett år, och det ligger döda råttor i skafferiet som jag inte har orkat slänga ut. För varje dag blir min bostad mer deprimerande, mer instängd, mörkare, gråare och dystrare. Och jag kommer aldrig att göra något åt det. Ty vi lever nu i atombombens nya sköna värld, där hela städer med hundratusentals människor förintas på ett ögonblick, där inget ädelt brittiskt imperium längre kan lysa med mänskliga värderingar, skönhet och smak, och där plutonium blivit världens ädlaste och dyraste metall, som dödar var och en som rör vid det. Att fabricera det har för vetenskapsmännen blivit en högre besatthet än vad det var för alkemisten att göra guld, men medan alkemisterna misslyckades så lyckas i stället plutonisterna. Och denna nya sköna atombombsvärld kan ingen göra någonting åt. Den är här för att förgifta den mänskliga världen i evighet. (det knackar på dörren.)

Jag hoppas det är hemliga polisen som kommer för att hämta mig. Men det kan det ju inte vara, för det är dagstid. (öppnar. Fadern visar sig.)

Fadern Min son, har du glömt oss?

Lajos Kom in, far.

Fadern Varför kommer du aldrig hem?

Lajos Vad har jag att komma hem till, far? Jag har ju inget liv längre.

Fadern Sitter du alltid bara i det här, hm, rättboet?

Lajos Nej. På kvällarna går jag ibland till ett kafé där jag sitter och skriver koreografi.

Fadern Träffar du ingen längre?

Lajos Det händer ibland att jag där träffar en bekant. I så fall låter jag honom tilltala mig, ty jag tycker inte om att inkräkta på någons område om han inte bjuder mig att göra det. Men det händer att allt färre tilltalar mig. De vet ju vem jag är. De har kvar en affisch med mig från min storhetstid där på kaféet.

Fadern Det här är inget liv, Lajos.

Lajos Jag vet.

Fadern Kom hem.

Lajos Nej, far. Det är vänligt av dig att söka upp mig, men det är ingenting du kan göra för mig. Låt mig vara. Lev ni ert liv och låt mig leva mitt.

Fadern Men ditt liv är inget liv.
Lajos Just därför måste ni lämna mig i fred.
Fadern Men du måste göra något!
Lajos Gör själva något! Det bästa ni kan göra är att överge det sjunkande skepp som detta landet är. Flytta till Österrike medan ni kan det! Än så länge får man passera gränsen. I morgon kanske ryssarna stänger den för gott. Men jag stannar här.
Fadern Varför?
Lajos Det har du inget med att göra. Glöm din son. Förkasta honom som det tråbenta slakthusmässiga räddningslösa fiasko han hopplöst är. Tänk på de levande och glöm de döda. Jag är hädanefter död för dig. Om du kommer hit fler gånger skall jag hålla mig borta eller låtsas att inte vara hemma. Se, nu gråter du. Du borde inte ha kommit hit. Så länge jag lever kommer jag bara att vara dig till smärta och sorg. Håll dig borta ifrån mig för din egen skull.
Fadern (gråter) Att jag skulle få se dig så här i detta tillstånd!
Lajos Det är bäst att du går, far.
Fadern Din moder är döende.
Lajos Hon tillfrisknar om ni bara genast flyttar till Österrike.
Fadern Vi är på väg. Kom med oss, Lajos.
Lajos Nej, far.
Fadern Vill du då din egen undergång?
Lajos Jag gick under med det gamla Ungern. Jag vill inte överleva det. Jag kan hämtas när som helst av kommunisternas hemliga polis. De vet att jag har kontakt med motståndsrörelsen.
Fadern Du har ingen chans!
Lajos Jag vet.
Fadern (lugnare) Jag förstår inte hur du tänker, min son, men jag ska gå nu. Även om vi lämnar allt kommer även din bror att stanna kvar här. Han kan hjälpa dig.
Lajos Han kan hjälpa sig själv men inte mig.
Fadern Vet du vad den värsta chocken med att komma hit var?
Lajos Nej.
Fadern Att din bostad tydligare åskådliggör ditt förfall än du själv. Tvättar du dig aldrig?
Lajos Jag sover med kläderna på och har ställt mig utanför tiden. Allt är mig likgiltigt.
Fadern Även Ungern?
Lajos Allt utom det.
Fadern Vi hörs, min son. Vi överger dig aldrig.
Lajos Farväl, far. (*Fadern går.*)

En bil stannade i natt och hämtade doktor Merschner och hans hustru. De har inte kommit tillbaka. Andra människor som har hämtats på samma sätt mitt i natten har heller aldrig kommit tillbaka. Varför kommer aldrig en sådan svart bil och hämtar mig?

Scen 6.

polis 1 För in den fördömde fången.
(Miklos föres in, bakbunden, hårt munkavlad med svart munkavle hårt bunden mellan tänderna på honom, misshandlad nästan till oigenkännlighet, knappt stående på benen, men fortfarande med obruten motståndskraft.)
 Vad är det här för något?
polis 2 Fången, herr major.
polis 1 Men man kan ju inte förhöra honom om han är munkavlad.

2 Vi blev tvungna att munkavla honom, herr major. Han var så oförskämnd.

polis 1 (går fram och avlägsnar hans munkavle) Såja. Han måste ju åtminstone få kunna besvara frågorna.

Miklos (spottar omgående en blodig låska i ansiktet på majoren)

2 Ni ser själv, herr major.

1 *(torkar sig i ansiktet)* Jag ser, att förhöret börjar dåligt. Det är bäst att han förblir bakbunden. Vad har ni att vinna på det, Miklos?

Miklos Min frihet genom döden.

1 Lika fanatisk fortfarande? Ni var en brinnande katolik i er ungdom. Ni hatade nazisterna värre än någon annan före kriget och under, och sedan har ni haft den stora dårskapen att vända ert samlade hat mot den nya ordningen.

Miklos Den nya ordningen är värre än Hitlers. Stalin planerar att ersätta alla folk i Östeuropa med ryssar. Därför deporteras alla fria ungrare, polacker, tjecker och östtyskar till okända förintelsläger.

1 *(slår till honom hårt)* Det är jag som för ordet här! Du svarar bara på frågor!

Miklos Ni frågade mig om jag var lika fanatisk fortfarande. Svaret är att jag är lika demokratisk fortfarande som jag alltid har varit. Därför spottar jag er i synen för att ni representerar en diktatur. Jag önskar jag hade kunnat avlossa sådana låskor i Stalins ansikte.

1 Miklos, ni är bara dum. Ni ser inte ert eget och landets bästa. Samarbeta, bli medlem av oss, avslöja motståndsrörelsen, och ni får rysk kaviar för resten av livet.

Miklos Jag kan inte avslöja en motståndsrörelse som jag inte vet något om.

1 *(slår till honom hårt)* Du ljuger! Du är själv medlem och en av dess ledare! Du känner den flydde ledaren utomlands, Ferenc, sedan många år! Ni har samarbetat under hela kriget! Och du känner den där invaliden Lajos, vars familj också flytt utomlands!

Miklos Han är bara konstnär och handikappad dessutom.

1 Det gör honom bara farligare! Hans far har flytt ur landet! Det komprometterar hela familjen!

Miklos Ni är absurda.

1 Erkänn att du och Ferenc och Lajos har samarbetat sedan 30-talet!

Miklos Vi var klasskamrater redan som barn. Det behöver jag inte avslöja. Vi har hängt ihop som vänner hela livet. Men ingen av oss känner till någon motståndsrörelse.

1 *(slår till honom hårt)* Du ljuger!

Miklos Slår ni mig så där en gång till går mina käkar sönder, och jag kan inte prata längre.

1 Nåväl, det finns andra ställen. *(knäar honom i grenen. Miklos viker sig dubbel.)* Res honom upp! Du anar inte, Miklos, vad vi kan göra åt dina könsorgan! På den punkten lärde oss nazisterna mycket.

Miklos Ni är värre än nazisterna, ty de hade anständigheten att förlora kriget, medan ni står som segrare.

1 Bra att du inser det. Då inser du väl också att segrare kan göra vad som faller dem in. De kan skriva om historien, till exempel, och anpassa den efter sina värderingar. Framför allt kan de få sin vilja igenom med de besegrade. Vet du vem som förlorat detta krig? Det är klassamhället, adeln, de besuttna, de rika, de utbildade och privilegierade. Nu är det proletariats diktatur som bestämmer. Ungerns adel som ägde hela landet har vi sopat under mattan där vi stampat till dem så att de inte ens är stoft längre. Lajos fars fina familj är bortsopad med hela deras klass. Det är vi som bestämmer nu. Och vi kräver att du berättar vad du vet om motståndsrörelsen.

Miklos (avfyrrar en ny blodig låska i polisens ansikte)

1 Tydiligen är det säkrast att inte gå dig för nära. Odjuret har berövats sina tänder men försöker ändå bitas. Sätt honom i stolen där! Bind fast hans händer i ryggstödet! (*Miklos sätts fast i stolen. Polisen sätter sig på bordet ovanför honom mitt emot honom.*) Nu ska du få höra vad som väntar dig. Vi kan lätt bryta ner din kropp, men det hjälper inte, om din själ inte följer med i undergången. Därför har vi utarbetat en teknik att bryta ner själen. Du ställs inför en skarpt upplyst vit vägg. Där tvingas du stå i timmar i sträck och i dagar medan du oupphörligen förhörs av poliser som arbetar i stafett. Samtidigt bearbetas du med droger. Du får aldrig sova eller vila förrän du är helt nedbruten. Till slut är hela din hjärna bara mos och lösare än diarré. Du kan inte tänka längre och inte sova längre. Du är mer apatisk än en zombie. Då har vi tagit din själ ifrån dig, och då duger du sedan bara till att dö. Men då tvingas du leva vidare, vilket blir värre än döden.

Miklos Var det så ni gjorde med kardinal Mindszenty?

1 Jag tänkte väl att du skulle nämna honom. Vi tänker faktiskt låta dig träffa honom. För in honom!

(*Två poliser kommer med en gammal man, helt apatisk och nedbruten med glasartade ögon.*)

Miklos (utom sig av fasa) Ers högvördighet!

1 Han hör inte. Han är idiot.

Miklos Vad har ni gjort med honom?

1 Det samma som vi tänker göra med dig, om du inte samarbetar. Syna honom noga! (*går bakom kardinalen som för att förevisa honom.*) Han var landets briljantaste hjärna, oppositionens ledare, som ingen kunde få tyst på, den obekvämate kritikern i landet, och se på honom nu.

kardinalen (helt frånvarande) Jag är oskyldig.

1 Det är det enda han förstår att säga. Det är det enda han kommer ihåg. Annars är han helt tom i bollen. För bort honom! (*Kardinalen förs ut.*)

Hans brott var att sätta sig till motvärn när vi förbjöd kristendomsundervisning i skolorna och ville ersätta den med undervisning i marxism, leninism och kommunistisk ideologi. Men dina brott är värre. Du är en fördömd kontrarevolutionär!

Miklos Nej, jag är demokrat.

1 Vill du se dina vänner som den där kardinalen? Vi kan ta in din handikappade balettdansör i morgon och bryta ner honom på några timmar! Han blir helt oigenkännlig! Han kommer inte ens att minnas att han kunnat dansa!

Miklos Ni och alla kommunister är bara en samling monster och sadister.

1 Nej, Miklos, vi är ordningsmakten! Och i egenskap av ordningsmakt är det vår plikt att upprätthålla ordningen! Det betyder att vi måste oskadliggöra alla ordningens fiender! Dit hör alla kritiker av den nya ordningen och sådana blödiga kuksugare som du och den missbildade balettdansören!

Miklos Du använder ord som bara passar på er själva. Bara sadistiska översittare kan använda sådana ord.

1 Jaså? Berätta då vad du vet om den där SS-kaptenen Schönfeld! Vad gjorde han med Lajos som fick denne att dansa för nazisterna?

Miklos Jag vet ingenting.

1 (*slår till honom hårt*) Du ljuger!

Miklos (trött) Detta är meningslöst. Jag är bunden och obehäpnad, och ni bara angriper mig hela tiden. Gör pinan kort i stället och skjut mig.

1 Inte förrän vi fått veta allt.

Miklos Jag vet ingenting.

1 (*slår till honom hårt*) Du ljuger!

Miklos (tröttare, sluddrigt) Detta är omänskligt.

1 Han håller visst på att tappa sugen. Slå vatten i ansiktet på honom, så att han inte svimmar. (*Den andre gör så. Miklos vaknar till.*)

Du måste tala eller dö, Miklos.

Miklos Din ordningsmakt, din djävla rövslickare, är bara lögner och kriminalitet, korrupktion och omänsklighet. Ni har förrått vårt land åt fienderna kommunisterna. Ni har fördärvat halva världen. Ni är bara rutenhet och fördärv och inkompetens, hela er fördömda ryska maffia. Ni kan bara förlora och gå under, allihop.

1 (*tar fram sin pistol och går närmare*) Säg om det där, om du vågar.

Miklos (avfyrar sin tredje blodiga låska)

1 Munkavla honom, för helvete!

2 Det var ju det jag sade, herr major. (*Miklos munkavlas på nytt.*)

1 Hör nu på, herr Miklos. Vi är inte bara ordningsmakten. Vi är samhällsordningen. Vi är polisväsendet och regeringen, som övervakar detta land och varje människa i det. Vi bestämmer. De som inte samarbetar har vi ingen användning för. De måste bort. De får själva bestämma hur. Är de försiktiga sätts de bara i arbetsläger och har de kanske någon chans att överleva. Men om de säger vad de tänker får skylla sig själva. De förs då inför rätta och får en laglig rättegång som ger dem ett rättvist straff. De får försvara sig om de kan, men vanligen finns det inget försvar för deras brott. Till de mest oacceptabla brotten hör att tala nedsättande om marxismen eller förtala någon i partiet. Det grovaste av alla brott är att säga någonting nedsättande om vår högsta styrande mästare lillefar Stalin. Vårt samhälle kan inte acceptera nedsättande utlåtanden om dem som styr det. De som gör det har bara sig själva att skylla. Förstår du, Miklos! Du har bara dig själv att skylla! (*skjuter honom två gånger i grenen. Miklos spritter till men kan inte skrika. Blodet forsar fram.*)

Lösgör honom och låt honom förblöda.

2 Ska vi ta bort munkavlen?

1 Nej, låt honom behålla den. Låt honom förblöda i den mest smärtfyllda tänkbara död under tystnad.

(*Den alltjämt levande men munkavlade och bakbundne Miklos befrias från stolen och bärs ymnigt blödande ut.*)

1 En mindre. Men nästa får en annan ta hand om.

(*sticker sin pistol i hölstret.*)

Scen 7. Polisens kontor.

polisen Alla dessa stackars oskyldiga apotekare, läkare, akademiker och studenter, hur vet vi att de är skyldiga? Det här angiverisystemet decimerar hela populationen. Men blir de bara gripna och bekanta med hur systemet fungerar, så är de inte oskyldiga längre. Det räcker med att Stalins makt vidrör dem, så blir de komprometterade och måste deporteras. Är man oskyldig så är man ändå skyldig till att ha blivit arresterad som oskyldig, och bara det är illa nog.

en underordnad Kapten, balettdansören är här.

polisen Visa in honom. (*den underordnade går.*) Och här har vi nu en invalidiserad balettdansör, den mest patetiska figuren av alla, av en gammal magnatfamilj och överhopad med kontakter i motståndsrörelsen. Han är oskyldigast av alla och därför skyldigast av alla. (*Lajos kommer in.*)

Välkommen, Lajos. Sätt er ned.

Lajos Tack. (*sätter sig.*)

polisen Hur mår ert ben?

Lajos Tack, det blir inte bättre.

polisen Har ni svårt att gå?

Lajos Inte svårare än vanligt.

polisen Hindrar det er att komma hit?

Lajos Inte idag.
 polisen Lajos, ni svarar undvikande på mina frågor. Varför vill ni inte samarbeta?

Lajos Jag har aldrig nekat till att samarbeta.
 polisen Ni har fått order om att infinna er här varje morgon klockan elva. Ni har inte uppfyllt denna order.

Lajos Herr kapten, jag är en invalidiserad balettdansör.
 polisen Jag vet! Men ni kan ju ändå gå!
 Lajos Jag är bara en stackars nyckfull men harmlös konstnär. Ibland är jag glömsk, ibland försover jag mig, och ibland mår jag illa.
 polisen Vi kan låta arresteras er för vägran till samarbete!
 Lajos (*lugnt*) Arresteras mig då.
 polisen (*lugnar sig*) Vi ser hellre att ni samarbetar.
 Lajos Jag har aldrig nekat till att samarbeta.
 polisen (*rasar*) Jo, det har ni! Ni vägrar passivt att samarbeta! Men det hjälper varken er eller era vänner! Ni kan ändå inte rädda dem! Se själv! (*slänger fram några fotografier åt honom.*) Känner ni igen den mannen?
 Lajos (*betraktar bilderna, behärskar sin rörelse*) Är det ni som ställt till honom så?
 polisen Han vägrade samarbeta! Nå, känner ni honom?
 Lajos Det är min äldsta och bästa vän. Vi var barndomsvänner och klasskamrater. Vi har följts åt hela livet. Det är Miklos.
 polisen Han var med i motståndsrörelsen!
 Lajos Det vet jag ingenting om.
 polisen Ni är själv med där!
 Lajos Nej.
 polisen Ni känner andra som är med där!
 Lajos Nej. De uteslöt mig under kriget, när de ännu bara var en motståndsrörelse mot nazisterna, för att jag dansade för nazisterna.
 polisen Ni blev medlem igen efter kriget!
 Lajos Nej.
 polisen Ni kände deras ledare Ferenc, som har flytt ur landet!
 Lajos Ja. Han är en lika gammal vän till mig som Miklos. Och det är riktigt att han inte längre finns i landet. Honom kan ni inte mörda som Miklos.
 polisen Han hade sig själv att skylla! Han vägrade samarbeta!
 Lajos (*lugnt*) Jag tror bara att han vägrade bli angivare. Jag vägrar också bli angivare. Döda mig gärna för det.
 polisen (*lugnar sig*) Vi vill er inget ont, Lajos. Ni har lidit tillräckligt. Vi vill bara att ni samarbetar.
 Lajos Dess värre är jag inte mycket att samarbeta med. Jag lever helt ensam som en utslagen parasit. Jag kan inte förstå hur jag skulle kunna vara någon till nytta.
 polisen Säg vilka som är med i motståndsrörelsen och var de träffas!
 Lajos Det vet jag ingenting om.
 polisen (*ryter*) Ni ljuger!
 Lajos (*lugnt*) Döda mig då.
 polisen (*lugnar sig*) Vi har order att inte skada er.
 Lajos Det var en överraskande nyhet. Vem vill väl beskydda mig?
 polisen Vet ni inte det?
 Lajos Nej.
 polisen Det var därför ni blev hämtad hit idag. Han vill träffa er.
 Lajos Vem?
 (*Bela stiger in som fullfjädrad kommunistkommisarie.*)
 Bela!
 Bela Lämna oss ensamma, Zoltan.

polisen (reser sig) Ja, herr kommissarie. (*går*)

Lajos Bela! Har du blivit en av dem?

Bela Jag hade inget val. Vi måste tänka på framtiden.

Lajos Men en kommunist! Du! En kommissarie!

Bela Ja, jag är en hög koryfé i partiet.

Lajos Har alla gamla pilkorsare nu blivit stalinister?

Bela Nej, men många. Och liksom jag har de inte längre någonsin tidigare varit pilkorsare.

Lajos Så det är du som hindrar dem från att göra processen kort med mig.

Bela Du är min bror. Jag ser det som min plikt att beskydda dig.

Lajos Vad säger våra föräldrar?

Bela De säger ingenting mera. De är i säkerhet i Österrike. De har förlorat allt, och mor är döende. Om far säger någonting mer fruktar jag att det är att han aldrig kommer att förlåta mig, men det struntar jag i. Nöden har ingen lag.

Lajos Så du blev kommunist för att överleva?

Bela Och för att hjälpa mitt land på fötter. Tyvärr är Stalin krigets store segrare. Vi måste följa honom eller gå under.

Lajos Då är du en värre opportunist än jag trodde.

Bela Sansa dig, Lajos. Du har inget val. Du måste samarbeta eller gå under. Gå med i partiet, och du kan få tjänst vid operan igen.

Lajos (skrattar bittert) Som vad? Ridåhalare? Kulissvaktare?

Bela Du kan få en post i styrelsen, bli teoretisk lärare och få påverka repertoaren.

Lajos (bittert hånfull) Tyvärr, Bela, hade jag aldrig något större hopp om din karaktär, men aldrig trodde jag att du skulle bli ett sådant rövhål.

Bela Var försiktig, Lajos!

Lajos Jag har ingenting att förlora. Det är nu skillnaden mellan oss. Du har allt att förlora.

Bela Jag har allt att vinna! Och jag tänker vinna det!

Lajos Med att förråda ditt eget land? Med att plundra dina landsmän? Med att hjälpa och understödja den ryska ockupationen och Stalin? Med att medverka till att ditt eget folk blir likviderat?

Bela Jag varnar dig, Lajos! Jag representerar och slåss för framtiden!

Lajos Det sade du redan på 30-talet, när du trodde på Hitlers goda avsikter.

Bela Det var då det.

Lajos Stalins avsikter är värre än Hitlers. Fattar du inte det?

Bela Du talar landsförrädiskt. Kamrat Stalin är Ungerns bästa vän och befriare. Han ensam representerar friheten här i världen.

Lajos I så fall har jag ingenting mer att säga dig, Bela, i detta livet.

Bela Inte ens för Elisabet?

Lajos Elisabet?

Bela Ja. Hon har också ställt sig på den rätta sidan.

Lajos Vad menar du?

Bela Du skrotade henne. Jag räddade henne. Vi skall gifta oss. Hon har gått med i partiet. Hon hjälper nu till med att genomföra partiprogrammet i det ungerska skolväsendet.

Lajos Du har förgiftat henne. Du har hjärntvättat henne, som ni hjärntvättat kardinal Mindszenty. Du har våldtagit hennes själ.

Bela Lajos, du vet inte vad du säger. Hon inser bara vad som är bäst för henne, vilket du inte tycks göra.

Lajos (reser sig) Jag vill aldrig se dig mer, Bela. Du vet var jag finns för hämtning. (*vill gå.*)

Bela Du kan ännu rädda dig själv.

Lajos Jag vägrar!
 Bela Du måste ge oss namnen på ledarna för motståndsrörelsen!
 Lajos Du känner dem ju redan! Miklos har ni mördat, och Ferenc skall besegra er från utlandet!
 Bela Hjälp oss få tag i hans kontaktmän i Ungern, och du skall för alltid bli lämnad i fred, broder.
 Lajos Hur kan en sådan skadlig giftpadda som du få leva, Bela, som förrått vårt fria land åt både Hitler och Stalin, som uppträder som ditt eget folks bödel, och som dessutom vill förstöra ditt lands framtid? Det är sådana som du, Bela, som gör förekomsten av sådana monster som Hitler och Stalin möjlig. Gå och slicka dig själv i röven tills du dör, Bela, för ingen annan kommer i längden att vilja göra det. (*går*)
 Bela Zoltan! (*polisen infinner sig.*) Utfärda en arresteringsorder på mannen som just gick ut.
 polisen Men han är ju er broder. Ni ville ju beskydda honom.
 Bela Nej. Han är en fiende till folkets frihet, och ingenting kan rädda honom.
 polisen (*försiktigt*) Men han är ju bara en invalidiserad balettdansör?
 Bela (*ryter*) Gör som jag säger! (*går ut i vredesmod.*)
 polisen Ja, herr kommissarie. (*sätter sig ner och skriver med en suck.*)

Scen 8. Hemmet, (som akt IV scen 2,) med spår av kriget.

Elisabet Allt är förstört, och ändå lever vi. All opposition är krossad, och ändå fortsätter den. All min kärlek har slitits ifrån mig, och ändå lever den kvar. Vad gör vi egentligen här bland ruinerna mer än går kvar som husvilla spöken utan att ens kunna ge uttryck åt vår totala förtvivlan? Jag förstår inte varför jag lever, och ändå måste jag leva vidare. (*det ringer*) Nu kommer han hem. Eller är det någon annan? Varför skulle *han* ringa på sitt eget hem? Vem kan det vara? (*går och öppnar. Släpper in Sandor.*) Sandor!
 Sandor Det är ingen fara, Elisabet. Jag vet att han inte är här.
 Elisabet Men vad gör du här?
 Sandor Jag har träffat Lajos idag.
 Elisabet Har han hälsningar till mig?
 Sandor Bara det gamla vanliga. Du bör lämna landet.
 Elisabet Jag vet. Men det kan jag inte göra så länge Lajos är kvar.
 Sandor Så det är fortfarande honom du är bunden till. Inte till Bela.
 Elisabet Lajos vill inte träffa mig. Min enda möjlighet till kontakt med Lajos är genom Bela, som skyddar honom.
 Sandor Inte nu längre.
 Elisabet Vad har hänt?
 Sandor Lajos och Bela har haft en uppgörelse. De kan aldrig försonas.
 Elisabet Har de brutit kontakten?
 Sandor (*suckar*) Bela erbjöd Lajos allt Ungerns guld och gröna skogar inklusive en ställning i ledningen för operan. Lajos svarade med att spy ner honom och kalla honom vid hans rätta namn.
 Elisabet Jag har alltid undrat vad Belas rätta namn är.
 Sandor Det är inget namn lämpligt för en dams öron.
 Elisabet Kan det vara 'rövhål'?
 Sandor (*förvånad*) Var fick du det ifrån?
 Elisabet Jag har alltid kunnat läsa Lajos tankar även på avstånd.
 Sandor (*suckar*) Man kallar inte en nybliven kommissarie med vidsträckta befogenheter för rövhål ens om man är hans bror och har anledning till det utan att kommunisterna måste ta hand om en, och det är det enda Lajos väntar på.

Elisabet Men han är inte fast ännu. Bela har inte angivit honom och kanske ännu beskyddar honom.

Sandor Elisabet, vi kan inte vara naiva nu längre. Fast i en ideologi som kommunismen kan man förråda sin egen mamma och sälja henne åt en sadistisk källarbödel och bara ha gott samvete för det. De har fört bort vår svenske vän diplomaten Wallenberg till Ljubjanka utan sak. De har hjärntvättat vår kardinal Mindszenty till en zombie. De har dödat Miklos.

Elisabet Är Miklos död?

Sandor De har misshandlat ihjäl honom. Bela visade bilderna för Lajos.

Elisabet Vad tänker du göra?

Sandor (tar fram en armépistol) Helst skulle jag vilja skjuta Bela så fort han kommer innanför dörren.

Elisabet Det kan du inte göra.

Sandor Åtminstone inte innan han arresterat Lajos.

Elisabet Det tror jag aldrig han kan göra. Sammanhållningen i den familjen stod alltid över politiken.

Sandor Men Bela tror sig bara kunna överleva genom absolut lojalitet mot partiet. Det är säkrare att ta för givet att han är det rövhål som Lajos kallade honom.

Elisabet I så fall är vi alla förlorade.

Sandor Inte du. Inte jag. Elisabet, jag ämnar lämna landet så fort jag får höra att Lajos arresterats. Det blir signalen för mig. Kom med mig.

Elisabet Jag kan inte överge Bela förrän han övergivit Lajos.

Sandor Men sedan.

Elisabet Om han gör det. Ja, Sandor, då kommer jag med dig. *(Man hör en mans stövelar utanför.)* Han kommer, Sandor. Göm dig. *(Elisabet öppnar ett skåp och stänger in Sandor.)*

Sandor (indikerar sin pistol) Jag håller den laddad. *(försvinner i skåpet. Bela kommer in.)*

Elisabet Något nytt, Bela?

Bela En svår dag, Elisabet. *(slänger handskarna och kommissariemössan på bordet)*

Elisabet Något nytt om Lajos?

Bela Han är förlorad, Elisabet. Jag kan inte skydda honom längre.

Elisabet Har du gett upp honom?

Bela Han vägrar samarbeta. Jag har försökt göra allt för honom. Jag kunde till och med erbjuda honom en mycket fördelaktig tjänst. Han svarade med att förolämpa hela etablissemangen och göra sig till dess svurna fiende för evigt.

Elisabet Du menar till partiet.

Bela Elisabet, vi är med i partiet numera. Det är därför vi överlever.

Elisabet Men han är det inte.

Bela Nej, och han har förklarat sig aldrig kunna bli det. Därmed är han förlorad, då alla vet vilka kontakter han har.

Elisabet De försvinner en efter en.

Bela Vet du att Miklos är död?

Elisabet Jag anade det, eftersom han är försvunnen.

Bela Jag kan inte rädda halsstarriga motståndsmän som vägrar kompromissa. Och Lajos är numera en av dem.

Elisabet En invalidiserad balettdansör en terrorist?

Bela Det låter fult, men han har tagit deras parti, och han är farlig genom sina kontakter.

Elisabet Frihetskämpar är inga terrorister.

Bela Börja inte nu igen, Elisabet. Du vet att det inte leder någon vart. Ingen terrorism är helig, inte ens om den rättfärdigar sig med friheten som förtecken.

Elisabet Lajos är ingen terrorist.

Bela Elisabet, alla som inte är för partiet är emot det och hemfallna som statens fiender åt förräderiet. Kriget har aldrig tagit slut. Det fortsätter men i kallare, hänsynslösare och lömskare former under jorden. Churchill har själv startat det på nytt genom sina öppna deklamationer och anklagelser mot Sovjetunionen.

Elisabet Har du prisgivit Lajos?

Bela Jag måste.

Elisabet Har du redan gjort det?

Bela Hans arresteringsorder är utfärdad. Jag kunde inte hindra den.

Elisabet Och du ämnar leva vidare efter att ha tvingat hela din familj i exil och vägrat rädda din bror?

Bela Elisabet, familjen måste överleva. Jag kan inte svika familjetraditionen. Vi har alltid varit i främsta ledet i Ungerns dominerande etablisseman. Du och jag kan föra traditionen vidare. Det blir kanske till och med lättare när Lajos är borta.

Elisabet Nej, Bela, det blir bara svårare.

Bela Framtiden, Elisabet! Vi måste tänka på framtiden och glömma alla spöken! Vi måste lämna kriget bakom oss!

Sandor (kommer ut med pistolen riktad mot Bela) Stig ur vägen, Elisabet, så att jag får desarmera den här blindgångaren.

Bela (ser ingen möjlighet att komma undan) Ni har ingen chans, Sandor.

Sandor Det struntar jag i. Jag ger gärna mitt liv för att få bort sådana sociala tumörer som du från vårt Ungern med allt vad du står för.

Bela Du misstar dig, Sandor. Jag är konstruktiv.

Sandor Nej, du är vilseledd. Du har låtit dig duperas av diktatorn i världens största terroriststat. Du har gått på dålig reklam. Och vad värre är: du har låtit dig köpas.

Bela Vi måste överleva, Sandor.

Sandor Fel sätt, Bela. *(skjuter ner honom.)*

Elisabet Du mördade honom...

Sandor ...lika kallblodigt som han skulle ha mördat mig och som han har skickat tusentals andra i döden, däribland sin egen bror och din trolovade. Du hörde, Elisabet. "Han kunde inte hindra Lajos arresteringsorder." Det betyder att han själv skrev under den. Han hade den jurisdiktionen. Vi måste försvinna genast. Vi lämnar landet i natt.

Elisabet Och detta ljuvliga hem, högborgen för Ungerns solidaste stöttepelare, en familj som hjälpt till att upprätthålla Ungern i fem sekler?

Sandor Det räckte med ett enda rötägg för att allt skulle gå åt helvete. Kom! *(vill ta hennes hand. Hon följer honom. De skyndar ut. Bela ligger död kvar.)*

Scen 9.

Lajos bostad. Natt. Svag belysning.

Lajos Jag älskar mitt land, och jag kommer alltid att älska mitt älskade hemland. Ingen kan beröva mig min kärlek, ty den är sammangjuten med min själ, och min själ är det enda av värde som jag fortfarande äger.

Och vad diktatorns hejdukar än gör med mig så kommer mitt underbara hemland alltid att leva, om ingen annanstans så inom min egen själ. Mina landsmän må förakta sitt land, förneka det och förråda det åt utländska övermakter, och de må till och med glömma det om de vill, men själv glömmet jag det aldrig. Tyskar och ryssar må ha förstört mitt liv och mitt Budapest, men inom min själ lever staden oförändrad kvar i ljuvigare skönhet än någonsin, och jag kommer alltid att ha den kvar inom mig.

Ryssarna skriker och gaster om tyskarnas förfärliga koncentrationsläger och alla de miljoner oskyldiga som har avlivats däri, men vart för de sina egna motståndare?

Vart förs alla de som varje natt avhämtas och förs bort för att aldrig mera återkomma?

Ungern var ett fridfullt land uppfyllt av underbara människor som inte på något sätt förbröt sig mot eller ingrep i världsordningen. De hade världens vackraste stad som sin huvudstad, och de älskade alla livet mest av allt och därefter varandra. Trots allt detta erövrade en tyrann deras land, slogs främmande soldater om deras huvudstad, ödelade dessa den och förstörde främlingar oräkneliga oskuldsfulla människors liv, trygghet och framtid. Varför? Vad gjorde Ungern för att förtjäna allt detta?

Men tyst! Jag tror att det är dags. Jag hör en större bil stanna utanför mitt hyreshus. Kommer de efter mig eller efter min granne? Min granne undrar säkert samma sak. Han hoppas de kommer efter mig, och det gör även jag. Hör, så de hemliga poliserna klampar upp för trapporna! (*detta hörs*) De låter precis som tyskarna. De går förbi min granne. De kommer till mig. Nu! (*det knackar resolut på dörren.*)

Äntligen har det blivit min tur. (*går fram till dörren och öppnar.*)

Varsågod och stig in. Vad kan jag göra för er? (*fem poliser kommer in*)

polis 1 Ni måste följa med oss.

Lajos Med nöje. Jag har väntat på er. För ni mig direkt till Ljubjanka, Moskva eller Stalin?

polis 2 (till de andra) Han är halt. Han använder käpp.

polis 3 Då måste vi bära honom.

Lajos Är det för att jag inte ska slå er eller smita?

polis 4 Nej, det är för att det ska gå vidare.

Lajos Får jag ta med mig något?

polis 5 Det är ingen idé. Ni kommer inte tillbaka.

polis 1 Bara klä på er och kom med.

Lajos Jag är redan påklädd.

polis 1 Då så! Vad väntar vi på? De andra väntar i bilen.

Lajos Vilka andra?

polis 1 Andra som du. Farliga studenter och akademiker, lärare och läkare som tänker själva, fritänkare och andra förövrare av kontraspionage.

Lajos Fiender till folkets frihet?

polis 2 Precis!

Lajos Jag beklagar, mina herrar, men den enda fienden till folkets frihet är makten. Och makten är bara en fåfäng narr som bara består av paranoia.

polis 4 Ni är ju filosof.

Lajos Nej, balettdansör.

polis 4 (indikerar kappen) Var det kriget?

Lajos Nej, det var kommunisternas första bomb mot Budapest.

polis 3 Nog tramsat nu! Ner med honom!

(*De hjälper honom ut.*)

(*All belysning slocknar.*)

Lajos (röst) Sålunda för diktaturens tjänstemän bort oss som tänker själva mot vad jag hoppas att skall vara en snabb och lindrig död. Men så är inte fallet. Liksom var fallet med judarna i Hitlers Tyskland kommer vi att sättas till slavarbete där vi gradvis automatiskt kommer att dö av undernäring och överarbete, liksom alla de fångar dog som byggde Stalins kanal till Vita Havet. Ingen beundrar och lär sig så mycket av en tyrann som en tyrann.

Här avbryts mitt livs historia. Mycket är säkert inte att tillägga eftersom jag antagligen kommer att tas om hand på effektivare sätt än de övriga i denna bil. Ty de flesta av dem är ju unga och friska studenter, akademiker, läkare, apotekare och ex-aristokrater, medan jag har turen att vara både halt och lytt och oduglig såsom

samarbetsvillig slav. Men vid närmare eftertanke är nog de flesta av oss ändå lika odugliga som jag. Ty ingen av oss ser ju längre någon mening med att hålla sig själv vid liv.

Ändå vet jag att vi alla kommer att komma tillbaka, som Leslie Howard sade i sin sista film. Vi kommer alla tillbaka. Det är bara diktaturen, ondskan och dumheten som dör för evigt, då de aldrig kan annat i sin erbarmliga inskränkthet.

Epilog

(Ferenc, många år senare, uppträder framför ridån.)

Ferenc Det räcker inte med att bara påminna om Förintelsen och judarnas lidanden under andra världskriget hela tiden. Vad vi aldrig får glömma är alla människors lidanden under denna tid, som endast vållades genom diktaturerna och deras meningslösa nyckfullhet. Och vi får heller aldrig glömma, att dessa diktaturer kom till makten genom att vanligt folk bar fram dem och helt frivilligt gav dem deras möjlighet till godtycke, i Tysklands fall faktiskt genom demokratiska val. Denna risk kvarstår alltid, och det är den största risken med demokratin, att om den inte är vaksam den själv kan rösta fram en diktatur igen i vilken stat som helst. Den enda säkra garantin mot diktaturfaran är det individuella motståndet, som alltid finns, som aldrig ger upp, som alltid måste lyssnas till och som i förlängningen alltid har fått rätt och segrat. *(bugar sig och drar sig tillbaka.)*

Slut.

(10.1.1997)